

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ ખાતે ગુજરાતની ઉચ્ચ અદાલતમાં

આર/વિશેષ નાગરિક અરજી નંબર ૨૩૩૨૧/૨૦૧૯

સાથે

આર/વિશેષ નાગરિક અરજી નંબર ૨૨૭૪૨/૨૦૧૯

સાથે

નાગરિક અરજી (જોડાવા માટે) નંબર ૧/૨૦૨૦

આર/વિશેષ નાગરિક અરજી નંબર ૨૨૭૪૨/૨૦૧૯ માં

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી વિક્રમ નાથ

એસ. ડી./-

અને

માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ જે. બી. પારડીવાલા

એસ. ડી./-

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે?	હા.
૨	પત્રકાર રીફર કરવામાં આવે કે નહીં?	હા.
૩	શું માનનીય ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની વાજબી નકલ જોવા માંગે છે?	ના.
૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે?	ના.

પ્રવીણસિંહ હેમંતસિંહ ઝાલા

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર (ઓ) નંબર ૧,૨,૩,૪,૫,૬,૭ પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૨,૩,૪,૫ માટે શ્રી મિહિર જોશી, વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકિલ સાથે દિપેન દેસાઈ (૨૪૮૧)

પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૧ માટે શ્રી કમલ ત્રિવેદી, વિદ્ધન વડિલ જનરલ સાથે શ્રી
વિનય વિશન, વિદ્ધન એજીપી

પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૬ માટે શ્રી ભારત ટી. રાવ (૬૯૭)

=====

કોરમ: માનનીય મુખ્ય ન્યાયાધીશ શ્રી વિક્રમ નાથ

અને

માનનીય ન્યાયમુર્તિ શ્રી જે. બી. પારડીવાલા

તારીખ:૨૭/૦૭/૨૦૨૦

સામાન્ય મૌખિક ચુકાદો

(દ્વારા: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ જે. બી. પારડીવાલા)

૧. શીર્ષકવાળી રિટ અરજીમાં ઉઠાવવામાં આવેલા બંને મુદ્દાઓ એકબીજા સાથે
સંકળાયેલા હોવાથી, તેમને સમાન રીતે સુનાવણી માટે લેવામાં આવ્યા હતા અને
આ સામાન્ય ચુકાદા અને આદેશ દ્વારા તેનો નિકાલ કરવામાં આવી રહ્યો છે.

૨. આપણે સૌ પ્રથમ વિચારણા માટે સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નંબર ૨૩૩૨૧/૨૦૧૮ લઈએ છીએ.

૩. ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ આ રિટ અરજી દ્વારા, રિટ અરજદારોએ પ્રતિવાદી નંબર ૬-જામનગર જિલ્લા સહકારી બેંક લિમિટેડ (ટૂંકમાં "બેંક") ના ચૂંટાયેલા ડિરેક્ટર તરીકેની તેમની ક્ષમતામાં, નીચેની રાહત માટે પ્રાર્થના કરી છે;

“(એ) આ માનનીય અદાલત પ્રમાણપત્ર અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ, આદેશ અથવા નિર્દેશના સ્વરૂપમાં રિટ જારી કરીને, પ્રતિવાદી સત્તાવાળાઓ તરફથી હાથ ધરાયેલી કાર્યવાહીને રદ અને બાતલ કરવા કૃપા કરે, ખાસ કરીને પ્રતિવાદી નંબર ૬-જામનગર જિલ્લા સહકારી બેંક લિમિટેડની વ્યવસ્થાપન સમિતિના સભ્યોની ચૂંટણીની પ્રક્રિયા શરૂ કરવાના પગલાંને ગેરકાયદેસર અને મનસ્વી ઠેરવે, કારણ કે વ્યવસ્થાપન સમિતિના સભ્યોની મુદત પૂર્ણ થઈ નથી અને ચૂંટણી બાકી નથી.

(બી) આ માનનીય અદાલત એવા નિર્દેશો આપતા જાહેરનામા, આદેશ અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ, આદેશ અથવા નિર્દેશો જારી કરવા કૃપા કરે કે પ્રતિવાદી નંબર ૬-જામનગર ડિસ્ટ્રિક્ટ કો-ઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડની વ્યવસ્થાપન સમિતિના ચૂંટાયેલા સભ્યોની મુદત પૂરી થઈ નથી અને ચૂંટણી બાકી નથી.

(બીબી) આ માનનીય અદાલત ગુજરાત સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ની કલમ ૭૪સી (૨) (આઈ) અને ૭૪સી (૨) (આઈ) ની જોગવાઈઓને સ્પષ્ટ રીતે મનસ્વી અને ભારતના બંધારણની કલમ ૧૪નું ઉલ્લંઘન કરતી જાહેર કરીને તેને રદ અને બાતલ કરે.

(સી) આ અરજીનો સ્વીકાર, સુનાવણી અને અંતિમ નિકાલ બાકી હોય ત્યાં સુધી, આ માનનીય અદાલત પ્રતિવાદી નંબર ૪ થી ૬ ને પ્રતિવાદી નંબર ૬-જામનગર જિલ્લા સહકારી બેંક લિમિટેડની વ્યવસ્થાપન સમિતિના સભ્યોની ચૂંટણીની પ્રક્રિયા શરૂ કરવા પર પ્રતિબંધ મૂકે.

(ડી) આ માનનીય અદાલત ન્યાયના હિતમાં આ માનનીય અદાલતને યોગ્ય અને વ્યાજબી લાગે તેવી અન્ય અને વધુ રાહત આપવા કૃપા કરે. ”

૪. આ મુકદ્દમાને જન્મ આપતી હકીકતો નીચે પ્રમાણે સારાંશિત કરી શકાય છે;

૪.૧ રિટ અરજદારો પ્રતિવાદી સત્તાવાળાઓ તરફથી કથિત મનસ્વી કાર્યવાહીને પડકારવા માંગે છે, ખાસ કરીને, પ્રતિવાદીઓની સંખ્યા અનુક્રમે ૪ થી ૬ બેંકની વ્યવસ્થાપન સમિતિના સભ્યોની ચૂંટણીની પ્રક્રિયા શરૂ કરવા માટે નોંધપાત્ર રીતે આ આધાર પર કે જોકે વ્યવસ્થાપન સમિતિના સભ્યોની મુદત પૂરી થઈ નથી, તેમ છતાં પ્રતિવાદીઓ ચૂંટણી યોજવા માંગે છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, તે રિટ અરજદારોનો કેસ છે કે હોદ્દો સંભાળવાની વૈધાનિક મુદત હજી સમાપ્ત થઈ નથી, તેથી ચૂંટણી બાકી હોવાનું ન કહી શકાય. આ હેતુ માટે, રિટ અરજદારો

ગુજરાત સહકારી મંડળી અધિનિયમ, ૧૯૬૧ (ટૂંકમાં "અધિનિયમ, ૧૯૬૧") ની અનુક્રમે કલમ ૭૪સી (૨) (આઈ) અને ૭૪સી (૨) (આઈ) ની બંધારણીય માન્યતાને પણ આ આધાર પર પડકારવા માંગે છે કે ઉપરોક્ત જોગવાઈઓ સ્પષ્ટ રીતે મનસ્વી છે અને ભારતના બંધારણની કલમ ૧૪નું ઉલ્લંઘન કરે છે.આવી અરજીનો આધાર એ છે કે વિવાદિત વિભાગો મનાઈ હુકમના સમયગાળાને ધ્યાનમાં લેવામાં નિષ્ફળ જાય છે જે કદાચ આપવામાં આવ્યો હોય જેને વ્યવસ્થાપન સમિતિ કાર્યભાર સંભાળી શકતી ન હોત.

જ.૨ રેકૉર્ડ પરની સામગ્રી પરથી એવું લાગે છે કે બેંકની છેલ્લી ચૂંટણી ૧૮મી માર્ચ, ૨૦૧૫ના રોજ જાહેર કરવામાં આવી હતી અને તે ૨૯મી એપ્રિલ, ૨૦૧૫ના રોજ યોજાઈ હતી.આ ચૂંટણીનું પરિણામ ૨૯મી એપ્રિલ, ૨૦૧૫ના રોજ જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું અને ગુજરાત નિર્દિષ્ટ સહકારી મંડળીઓ ચૂંટણી સમિતિ નિયમો, ૧૯૮૨ (ટૂંકમાં "નિયમો, ૧૯૮૨") ના નિયમ ૬૮ હેઠળ જરૂરી હોય તે મુજબ રિટ અરજદારોને બેંકના ચૂંટાયેલા નિયામક તરીકે જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા.એવું પણ જણાય છે કે રાજ્ય સરકારે પ્રતિવાદી નંબર ૬-બેંકની શેર મૂડીમાં સબસ્ક્રાઇબ કર્યા પછી કાયદાની કલમ ૮૦ (૩) હેઠળ તેની સત્તાઓનો કથિત ઉપયોગ કરીને ૩૧ માર્ચ, ૨૦૧૫ના રોજ સરકારી નોમિનીની નિમણૂક કરી હતી.

૪.૩ ઉપર સૂચવ્યા મુજબ સરકારી નોમિનીની ઉપરોક્ત સદસ્યતા અને નિમણૂકને બેંકના કેટલાક ચૂંટાયેલા ડિરેક્ટરો દ્વારા આ અદાલત સમક્ષ વિશેષ નાગરિક અરજી નંબર ૮૭૧૪/૨૦૧૫ દ્વારા પડકારવામાં આવ્યો હતો.આ અદાલતના એક જ ન્યાયાધીશે ૧૮ મે, ૨૦૧૫ના રોજ આપેલા આદેશમાં રાજ્ય સત્તામંડળોને પદાધિકારીઓની ચૂંટણીના હેતુ માટે બેઠક બોલાવવાથી રોકતા વચગાળાની રાહત આપી હતી.આ પ્રકારની વચગાળાની રાહત અરજીના અંતિમ નિકાલ સુધી ચાલુ રહી હતી.આખરે, આ અદાલત દ્વારા ૪ એપ્રિલ, ૨૦૧૬ ના ચુકાદા અને આદેશ દ્વારા અરજીને મંજૂરી આપવામાં આવી હતી, જેમાં આ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો હતો કે સરકારી નોમિનીની નિમણૂક ગેરકાયદેસર હતી અને બેંકમાં શેર મૂડીનું સબ્સ્ક્રિપ્શન પણ ગેરકાયદેસર હતું.આવા સંજોગોમાં, આ અદાલતે શેર મૂડીની નોંધણી અને સરકારી નોમિનીની નિમણૂકને પણ રદ કરી દીધી હતી.

૪.૪ ત્યારબાદ વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે નિર્દેશ આપ્યો હતો કે બેંકના અધ્યક્ષ અને ઉપાધ્યક્ષની ચૂંટણી બેંકના ચૂંટાયેલા નિયામકમાંથી થવી જોઈએ અને કાયદાની કલમ ૧૪૫ઝેડ હેઠળ જરૂરિયાત મુજબ અધ્યક્ષની ચૂંટણી યોજવાના હેતુથી બેંકના ચૂંટાયેલા નિર્દેશકોની તાત્કાલિક બેઠક બોલાવવાના નિર્દેશો આ સંબંધમાં જારી કરવામાં આવ્યા હતા.

જ.૫ રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીઓ વધુમાં સૂચવે છે કે કસ્ટોડિયનની નિમણૂકની માંગ કરતી બેંકના અન્ય વિવિધ સભ્યો દ્વારા સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નંબર ૧૬૯૬૦/૨૦૧૫ હોવાની બીજી અરજી પસંદ કરવામાં આવી હતી, જો કે, ૪ એપ્રિલ, ૨૦૧૬ ના આદેશ દ્વારા ઉપરોક્ત રિટ અરજીને નકારી કાઢવામાં આવી હતી.

જ.૬ રાજ્ય સરકારે લેટર પેટન્ટ અપીલ નંબર ૩૪૬/૨૦૧૬ દ્વારા વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા પસાર કરાયેલા ઉપરોક્ત ઉદ્દેશિત આદેશને પડકાર્યો હતો, જેમાં અપીલ કોર્ટે ૧૯મી એપ્રિલ, ૨૦૧૬ના આદેશ દ્વારા નોટિસ જારી કરી હતી અને વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા ૪થી એપ્રિલ, ૨૦૧૬ના તેના આદેશમાં જારી કરાયેલા નિર્દેશ પર સ્ટે મૂક્યો હતો.

જ.૭ એવું લાગે છે કે અગાઉની સંસ્થાની મુદત પૂરી થઈ ગઈ હતી અને નવી ચૂંટણી થઈ ચૂકી હતી, તેમ છતાં, નવી સંસ્થા બેંકની બાબતોનો હવાલો સંભાળી શકી ન હતી કારણ કે અગાઉની સંસ્થાએ બેંકની બાબતોનું સંચાલન કરવાનું ચાલુ રાખ્યું હતું.

જ.૮ એવું પણ જણાય છે કે લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નંબર ૩૪૬/૨૦૧૬ માં ૬ મે, ૨૦૧૬ના રોજ પસાર કરાયેલા આદેશમાં અપીલ કોર્ટે નિર્દેશ આપ્યો હતો કે

બેંકની બાબતોનું સંચાલન કરતી વ્યવસ્થાપન સમિતિ કોઈ નીતિગત નિર્ણય નહીં લે અને લોનની મંજૂરી અથવા વિતરણ કરતા પહેલા જિલ્લા કુલસચિવની મંજૂરી મેળવવી પડશે.

૪.૯ એવું લાગે છે કે ૧૯મી એપ્રિલ, ૨૦૧૬ના ઉપરોક્ત ઉલ્લેખિત વચગાળાના આદેશમાં બાદમાં અપીલ કોર્ટ દ્વારા ૨૩મી માર્ચ, ૨૦૧૮ના આદેશમાં ફેરફાર કરવામાં આવ્યો હતો, જે લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નંબર ૩૪૬/૨૦૧૬ માં સિવિલ એપિલકેશન નંબર ૦૧/૨૦૧૭ માં પસાર કરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં અપીલ કોર્ટે બેંકના અધ્યક્ષ અને ઉપાધ્યક્ષ અને અન્ય પદાધિકારીઓની ચૂંટણી યોજવાની મંજૂરી આપી હતી.

૪.૧૦ એવું લાગે છે કે બેંકના ચેરમેન અને વાઈસ ચેરમેનની ચૂંટણી ૨૧ મે, ૨૦૧૮ના રોજ યોજાઈ હતી અને આ રીતે નવી ચૂંટાયેલી સંસ્થા એટલે કે અહીંના રિટ અરજદારો અને અન્ય ડિરેક્ટરોએ બેંકનો હવાલો સંભાળ્યો હતો.

૪.૧૧ કલમ ૭૪સી (૨), જે સુધારા પહેલા હતી, તેમાં નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું કે સમિતિમાં ચૂંટાયેલા સભ્યો પ્રથમ બેઠક બોલાવવામાં આવે તે તારીખથી ત્રણ વર્ષના સમયગાળા માટે હોદ્દો સંભાળશે અને નવી સમિતિના સભ્યોની પ્રથમ બેઠક પહેલાં તરત જ ત્યાં સુધી હોદ્દો સંભાળશે.

જ.૧૨ ૧૦મી એપ્રિલ, ૨૦૧૫થી કલમ ૭૪સી (૨) માં સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું કે વ્યવસ્થાપન સમિતિના ચૂંટાયેલા સભ્યોનો કાર્યકાળ ચૂંટણીની તારીખથી પાંચ વર્ષનો રહેશે.કલમ ૭૪સી (૨) (iv) માં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે સમિતિના ચૂંટાયેલા સભ્યો અને તેના પદાધિકારીઓ તેમની મુદત પૂરી થતાં હોદ્દો સંભાળવાનું બંધ કરશે.આ અધિનિયમની કલમ ૭૪ડી પણ ઉપરોક્ત સુધારા દ્વારા ઉમેરવામાં આવી હતી જેમાં એવી જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી કે જો વ્યવસ્થાપન સમિતિની મુદત પૂરી થાય તે પહેલાં નવી ચૂંટણીઓ થઈ નથી અથવા નવી સંસ્થાએ કાર્યભાર સંભાળ્યો નથી અને કામગીરી શરૂ કરી નથી, તો કસ્ટોડિયનની નિમણૂક કરવામાં આવશે.

જ.૧૩ આ રિટ અરજીનો સંપૂર્ણ આધાર એ છે કે ચૂંટાયેલા ડિરેક્ટરોની મુદત માત્ર મે, ૨૦૧૮ થી શરૂ થવાની છે, એટલે કે જે દિવસે તેમણે બેંકનો હવાલો સંભાળ્યો હતો.બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, રિટ અરજદારોનો કેસ એ છે કે કાયદાની કલમ ૭૫ સાથે કલમ ૭૪સી (૨) અને કલમ ૭૪ડીની જોગવાઈઓને સુમેળપૂર્વક વાંચવી જોઈએ જેથી ચૂંટાયેલા નિર્દેશકો ખરેખર જે તારીખે કામ કરવાનું શરૂ કરે છે તે તારીખથી કાર્યકાળ શરૂ થવો જોઈએ.

૪.૧૪ એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે પ્રતિવાદી નંબર ૬ એ બેંકની વ્યવસ્થાપન સમિતિના સભ્યોની ચૂંટણી યોજવાનો પ્રસ્તાવ મૂક્યો છે અને તેના જવાબમાં પ્રતિવાદી નંબર ૪-નાયબ કલેક્ટર અને પ્રતિવાદી નંબર ૫-જિલ્લા કુલસચિવ ચૂંટણીની પ્રક્રિયા શરૂ કરવા માટે આગળ વધવાનો ઇરાદો ધરાવે છે.આવા સંજોગોમાં, ઉપર ઉલ્લેખિત, રિટ અરજદારો વર્તમાન રિટ અરજી સાથે આ અદાલત સમક્ષ અહીં છે.

રિટ અરજદારો વતી રજૂઆતો.

૫. રિટ અરજદારો તરફથી વિદ્વાન વકીલ શ્રી દીપેન દેસાઈની સહાયથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મિહિર જોશીએ ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે ગુજરાત સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ની કલમ ૭૪સી (૨) (i) અને કલમ ૭૪સી (૨) (ii) ને સ્પષ્ટ રીતે મનસ્વી અને અધિનિયમ, ૧૯૬૧ની અન્ય જોગવાઈઓથી વિપરીત જાહેર કરવી જોઈએ. શ્રી જોશીએ રજૂઆત કરી હતી કે સુધારેલા કાયદાની કલમ ૭૪સી (૨) (i) એ જોગવાઈ કરે છે કે વ્યવસ્થાપન સમિતિના ચૂંટાયેલા સભ્યોનો કાર્યકાળ ચૂંટણીની તારીખથી પાંચ વર્ષનો રહેશે, તેમ છતાં ઉપરોક્ત જોગવાઈ વ્યવસ્થાપન સમિતિ દ્વારા કાર્યભાર સંભાળવાની તારીખને ધ્યાનમાં લેવામાં નિષ્ફળ જાય છે. શ્રી જોશીએ કોઈ સક્ષમ અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા મનાઈ હુકમનો દાખલો આપ્યો હતો. શ્રી જોશીએ ભારપૂર્વક

દલીલ કરી હતી કે આવા સંજોગોમાં, વ્યવસ્થાપન સમિતિ કાર્યભાર સંભાળી શકશે નહીં, અને વૈધાનિક સમયગાળાની સમાપ્તિ પર, નવી ચૂંટણી યોજાવાની રહે. શ્રી જોશીએ રજૂઆત કરી હતી કે તેમના પક્ષકાર કાયદાની જોગવાઈઓ અનુસાર ચૂંટાયા હોવા છતાં, આ અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા વિવિધ આદેશોના રૂપમાં ઉપસ્થિત થયેલા સંજોગોને કારણે, તેઓ વર્ષ ૨૦૧૮ માં જ ચાર્જ સંભાળી શક્યા હતા અને તેથી, પાંચ વર્ષનો સમયગાળો તેમણે ખરેખર ચાર્જ સંભાળ્યો તે તારીખથી જ શરૂ થયો હોવાનું કહી શકાય. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, તેમનો કાર્યકાળ ફક્ત ૨૦૧૮ માં શરૂ થયો હોવાનું કહી શકાય, તેથી પાંચ વર્ષનો સમયગાળો તે સમયથી ગણવો જોઈએ.

૬. શ્રી જોશીએ રજૂઆત કરી હતી કે કલમ ૭૪સી (૨) એ કાયદાની કલમ ૭૫થી વિપરીત છે અને બંને કલમોનો સુમેળપૂર્વક અર્થઘટન થવું જોઈએ. એવું ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું કે કલમ ૭૫માં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે નિવર્તમાન પ્રમુખે નવી ચૂંટાયેલી સમિતિના નવા પ્રમુખને રેકૉર્ડ સોંપવો પડશે. તેથી, તે ગૃહીત જ છે કે જ્યાં સુધી નવા પ્રમુખની નિમણૂક કરવામાં ન આવે અને રેકૉર્ડ નવી સમિતિને સોંપવામાં ન આવે ત્યાં સુધી નવો કાર્યકાળ શરૂ થયો હોવાનું કહી શકાય નહીં.

૭. શ્રી જોશીએ રજૂઆત કરી હતી કે તે સ્થાપિત કાનૂની સિદ્ધાંત છે કે અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા સ્ટેને કારણે કોઈને પણ નુકસાન ન થવું જોઈએ. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, અદાલતના કૃત્યથી કોઈ પણ વ્યક્તિને અન્યાય થવો જોઈએ નહીં. શ્રી જોશીના જણાવ્યા અનુસાર, કલમ ૭૪સી (૨) માં સુધારો કરતી વખતે ધારાસભા દ્વારા આ પાસાને ધ્યાનમાં રાખવામાં આવ્યું નથી અને તેથી, ઉપરોક્ત કલમને સ્પષ્ટ રીતે મનસ્વી કહી શકાય.

૮. શ્રી જોશી, વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલે, તેમની ઉપરોક્ત રજૂઆતોના સમર્થનમાં, **નટવરભાઈ પીરામબદાસ પટેલ વિરુદ્ધ નવીનચંદ્ર જગજીવનદાસ પટેલ** કેસમાં લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નંબર ૧૬૬૪/૨૦૧૮ માં પ્રસ્તુત ૨૩મી જાન્યુઆરી, ૨૦૨૦ના આ અદાલતના ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો છે.

૯. આવા સંજોગોમાં, ઉપર ઉલ્લેખિત, શ્રી જોશી પ્રાર્થના કરે છે કે તેમની રિટ અરજીમાં પૂરતી યોગ્યતા હોવાથી, તેને મંજૂરી આપવામાં આવે અને આ રિટ અરજીમાં વિનંતી કરવામાં આવેલી રાહત આપવામાં આવે.

રાજ્ય વતી રજૂઆતો.

૧૦. વિદ્વાન સહાયક સરકારી વકીલ શ્રી વિનય વિશનની સહાયથી વિદ્વાન મહાધિવક્તા શ્રી કમલ ત્રિવેદી રજૂઆત કરશે કે રિટ અરજદારો વતી ઉઠાવવામાં આવેલી કોઈપણ દલીલોમાં નામની કોઈ યોગ્યતા નથી. શ્રી ત્રિવેદી રજૂઆત કરશે કે કાયદાની અનુક્રમે કલમ ૭૪સી (૨) (આઈ) અને કલમ ૭૪સી (૨) (આઈ) ની કાયદેસરતા અને માન્યતાને પડકારતી હાલની રિટ અરજી વિલંબિત તબક્કે દાખલ કરવામાં આવી હોવાનું કહી શકાય, ખાસ કરીને જ્યારે સુધારા અધિનિયમ, ૨૦૧૫ના આધારે દાખલ કરવામાં આવેલી વિવાદિત જોગવાઈઓ ૧૦મી એપ્રિલ, ૨૦૧૫થી અમલમાં આવી હતી. શ્રી ત્રિવેદી રજૂઆત કરશે કે રિટ અરજદારો વિવાદિત જોગવાઈઓ વિશે ખૂબ જ વાકેફ હતા, અને તે હોવા છતાં, વહેલી તકે માન્યતાને પડકારવા યોગ્ય ન હોવાનું વિચાર્યું.

૧૧. શ્રી ત્રિવેદી રજૂઆત કરશે કે રિટ અરજદારો, જે દિવસે તેઓ ચૂંટાયા તે દિવસે, સારી રીતે જાણતા હતા કે તેમનો કાર્યકાળ ૨૮મી એપ્રિલ, ૨૦૨૦ના રોજ સમાપ્ત થશે. આવા સંજોગોમાં, વિવાદિત જોગવાઈઓની માન્યતા સામે વિલંબિત પડકારને ધ્યાનમાં લેવામાં નહીં આવે. શ્રી ત્રિવેદી રજૂઆત કરશે કે તે કાયદામાં તુરંત બાબત છે કે રિટ કોર્ટે તપાસ કરવી જોઈએ કે શું વર્તમાન પ્રકૃતિનો પડકાર વહેલામાં વહેલી તકે ઉઠાવવામાં આવ્યો છે, એટલે કે, જ્યારે કાયદો રજૂ કરવામાં આવ્યો હોય અથવા કોઈ નવી જોગવાઈ કાયદાના પુસ્તકમાં લાવવામાં આવી હોય.

૧૨. શ્રી ત્રિવેદી રજૂઆત કરશે કે રિટ અરજદારો વતી ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલમાં કોઈ યોગ્યતા નથી કે વિવાદિત જોગવાઈઓ સક્ષમ અદાલતના મનાઈ હુકમ જેવી સંભવિતતાને ધ્યાનમાં લેતી નથી, જે વ્યવસ્થાપન સમિતિને સોસાયટીની બાબતોનો હવાલો સંભાળવાથી અટકાવી શકે છે, તે જ ઉપર ઉલ્લેખિત બંને જોગવાઈઓને, ફરિયાદ માટે સંવેદનશીલ બનાવે છે કે તેઓ ભારતના બંધારણની કલમ ૧૪ નું ઉલ્લંઘન કરે છે, જે પ્રકૃતિમાં ખૂબ જ મનસ્વી છે.

૧૩. શ્રી ત્રિવેદી રજૂઆત કરશે કે જો રિટ અરજદારો વતી પ્રચાર કરવા માંગવામાં આવેલી દરખાસ્ત સ્વીકારવામાં આવે, તો તે ચૂંટણીને વધુ પડતી કરવા તરફ દોરી જશે, જેના પરિણામે સંપૂર્ણ અરાજકતા સર્જાશે.૨૯મી એપ્રિલ, ૨૦૧૫ની ચૂંટણી દ્વારા ચૂંટાયેલા અને માત્ર ૨૧મી મે, ૨૦૧૮ના રોજ પદાધિકારીઓ તરીકે ચૂંટાયેલા રિટ અરજદારો કે જેઓ મુખ્યત્વે ચૂંટાયેલા સભ્યો છે, તેમને આ દલીલ પર ચાલુ રાખવાની મંજૂરી આપવી જોઈએ કે વચગાળાના સમયગાળા દરમિયાન મનાઈ હુકમના આદેશને કારણે, તેઓ તેમની દોઢ વર્ષની મુદત પૂર્ણ કરી શક્યા ન હતા, તે સંપૂર્ણપણે ખોટી છે અને લોકશાહી વ્યવસ્થામાં માન્ય નથી.

૧૪. શ્રી ત્રિવેદીએ ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે રિટ અરજદારો ૨૯મી એપ્રિલ, ૨૦૧૫ના રોજ સોસાયટીના નિયામક તરીકે ચૂંટાયા હતા અને પાંચ વર્ષના સમયગાળાની ગણતરી તે ચોક્કસ દિવસથી કરવાની છે જે ૨૯મી એપ્રિલ, ૨૦૨૦ના રોજ સમાપ્ત થયો હતો.

૧૫. આવા સંજોગોમાં, ઉપર ઉલ્લેખિત, વિદ્વાન મહાધિવક્તા શ્રી ત્રિવેદી પ્રાર્થના કરે છે કે આ રિટ અરજીમાં કોઈ યોગ્યતા ન હોવાને કારણે તેને નકારી શકાય.

વિશ્લેષણ

૧૬ પક્ષકારો વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન સલાહકારને સાંભળ્યા પછી અને રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીમાંથી પસાર થયા પછી, નીચેના પ્રશ્નો આપણા વિચારણા માટે આવે છે;

(i) સુધારા અધિનિયમની અનુક્રમે કલમ ૭૪સી (૨) (i) અને કલમ ૭૪સી (૨) (ii) સ્પષ્ટ રીતે મનસ્વી હોવાના આધારે બંધારણની કલમ ૧૪ની વિરુદ્ધ છે કે કેમ.

(ii) શું રિટ અરજદારો ૨૮મી એપ્રિલ, ૨૦૨૦ પછી હોદ્દો સંભાળવા માટે હકદાર છે?

૧૭. ગુજરાત અધિનિયમ નંબર ૧૨/૨૦૧૫ (ટૂંકમાં "૨૦૧૫નો અધિનિયમ") દ્વારા કાયદાની અગાઉની કલમ ૭૪સીમાં નવી પેટા-કલમ (૨) ને બદલીને સુધારો કરવામાં આવ્યો છે. ઉપરોક્ત સુધારો ૧૦મી એપ્રિલ, ૨૦૧૫થી અમલમાં આવ્યો હતો. અમે અહીં અગાઉની કલમ ૭૪સી (૨) તેમજ કાયદાની નવી કલમ ૭૪સી (૨) નો ઉલ્લેખ કર્યો છે:

કાયદાની કલમ ૭૪સી (૨) ની અગાઉની જોગવાઈ:

"(૨) જ્યારે એક જ સમયે યોજાયેલી આવી કોઈ પણ સમિતિની સમિતિના તમામ સભ્યોની ચૂંટણી થાય છે, ત્યારે આવી સામાન્ય ચૂંટણીમાં સમિતિમાં ચૂંટાયેલા સભ્યો પ્રથમ બેઠક યોજાય તે તારીખથી ત્રણ વર્ષના સમયગાળા માટે હોદ્દો સંભાળશે અને નવી સમિતિના સભ્યોની પ્રથમ બેઠક પહેલાં તરત જ ત્યાં સુધી હોદ્દો સંભાળશે.

કાયદાની કલમ ૭૪સી (૨) ની નવી જોગવાઈઓ:

"(૨) (i) વ્યવસ્થાપન સમિતિના ચૂંટાયેલા સભ્યોનો કાર્યકાળ ચૂંટણીની તારીખથી પાંચ વર્ષનો રહેશે.

(ii) વ્યવસ્થાપન સમિતિના પદાધિકારીઓનો કાર્યકાળ ચૂંટણીની તારીખથી દોઢ વર્ષ થશે.

(iii) વ્યવસ્થાપન સમિતિ આવી ખાલી જગ્યાની તારીખથી સાઠ દિવસના સમયગાળાની અંદર આકસ્મિક ખાલી જગ્યા ભરશે, જેમાં નિષ્ક્રિય જતાં રાજ્ય સરકાર પાસે તેમાંથી આકસ્મિક ખાલી જગ્યા ભરવાની સત્તા હશે, સભ્યોની શ્રેણીઓ કે જેના સંબંધમાં આકસ્મિક ખાલી જગ્યા ઊભી થઈ છે જો વ્યવસ્થાપન સમિતિની બાકીની મુદત તેની મૂળ મુદતની અડધી કરતાં ઓછી હોય.

(iv) વ્યવસ્થાપન સમિતિના ચૂંટાયેલા સભ્યો અને તેના હોદ્દેદારો તેમની મુદત પૂરી થવાની તારીખે હોદ્દો સંભાળવાનું બંધ કરશે.

(v) ખંડ (ii) માં ગમે તે બાબત સમાવિષ્ટ હોવા છતાં, ગુજરાત સહકારી મંડળીઓ (સુધારા) અધિનિયમ, ૨૦૧૫ની શરૂઆતની તારીખે દોઢ વર્ષ પૂર્ણ કરનારા વ્યવસ્થાપન સમિતિના પદાધિકારીઓ બાકીની મુદત માટે આવા પદાધિકારી તરીકે ચાલુ રહેશે.

(vi) ગુજરાત સહકારી મંડળીઓ (સુધારા) અધિનિયમ, ૨૦૧૫ અમલમાં આવવાની તારીખે અસ્તિત્વમાં રહેલી વ્યવસ્થાપન સમિતિને ખંડ (i) માં કંઈપણ લાગુ પડશે નહીં.

(vii) વ્યવસ્થાપન સમિતિના પદાધિકારીઓ પુનઃચૂંટણી માટે પાત્ર રહેશે.

૧૮. ૨૦૧૫ના સુધારા અધિનિયમ પહેલા, કલમ ૭૪સી (૨) ની જોગવાઈઓમાં ચૂંટાયેલા સભ્યોની મુદતની જોગવાઈ પ્રથમ બેઠકની તારીખથી ત્રણ વર્ષ તરીકે કરવામાં આવી હતી. કમનસીબે, વર્ષોથી, આ સહકારી મંડળીઓની ચૂંટણીઓ કાયદાની જોગવાઈઓના સંદર્ભમાં હાથ ધરવામાં આવી શકી ન હતી. ચૂંટણી પૂર્ણ કરવામાં અતિશય વિલંબ થયો હતો. ચૂંટણી પ્રક્રિયાઓને પડકારવામાં આવી રહી હતી, સ્ટે ઓર્ડર મેળવવામાં આવી રહ્યા હતા અને જે લોકો કાર્યાલયમાં હતા તેમને તેનો લાભ મળતો રહ્યો હતો. જે લોકો ચૂંટાયા હતા તેઓ અનૈતિક વ્યક્તિઓ દ્વારા અપનાવવામાં આવતી આવી ચાલબાજીને કારણે ૩ વર્ષનો સંપૂર્ણ કાર્યકાળ મેળવી શક્યા ન હતા. ચૂંટાયેલા સભ્યોના હોદ્દાના કાર્યકાળને લગતી સુસંગતતા અને નિશ્ચિતતાના કેટલાક ઘટકો લાવવા માટે, કાયદામાં સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં નિયત તારીખો પર અને જો ચૂંટણીઓ યોજાય નહીં તો ચૂંટણીઓ યોજવી ફરજિયાત બનાવવામાં આવી હતી. આ હોદ્દો ધરાવતી વ્યક્તિઓ આ હોદ્દો સંભાળવાનું બંધ કરશે. ૨૦૧૫નો સુધારા કાયદો ઉપરોક્ત તોફાનને દૂર કરવા માટે ખૂબ જ સ્પષ્ટ કરે છે કે પાંચ વર્ષના કાર્યકાળની ગણતરી સભ્ય ચૂંટાય તે દિવસથી કરવાની છે, પ્રથમ બેઠકની તારીખથી નહીં. સહકારી મંડળીના પદાધિકારીઓ સભ્યો તરીકે ચૂંટાયેલી વ્યક્તિઓમાંથી ચૂંટાય છે. તેથી. પદાધિકારીઓની દોઢ વર્ષની મુદત બોર્ડની મુદત સાથે સુસંગત હોય છે. તે સ્પષ્ટ છે કે તેનો ઉદ્દેશ ચૂંટાયેલા વ્યક્તિને ૫ વર્ષનો ચોક્કસ કાર્યકાળ આપવાનો છે.

૧૯. કાયદાની કલમ ૭૪સી સમિતિઓ અને ચોક્કસ મંડળીઓના અધિકારીઓની ચૂંટણી અને સમિતિઓના સભ્યોની મુદતની જોગવાઈ કરે છે.ઉપરોક્ત વિભાગ જણાવે છે કે:સમિતિઓના સભ્યો અને તેમાં ઉલ્લેખિત વર્ગોની સમિતિઓના અધિકારીઓની ચૂંટણી પ્રકરણ XI-એ ને આધિન રહેશે અને તે પ્રકરણ દ્વારા અને તે હેઠળ નિર્ધારિત રીતે હાથ ધરવામાં આવશે.નિર્દિષ્ટ મંડળીઓમાંથી એક જિલ્લા કેન્દ્રીય સહકારી બેંક છે, અને તેથી, ઉપરોક્ત કલમની જોગવાઈઓ આ કેસને લાગુ પડશે.ઉપરોક્ત પ્રકરણમાં કલમ ૧૪પએ છે, જે કલમ ૧૪પઝેડ સિવાયના આ પ્રકરણના તમામ વિભાગોને લાગુ કરવાની જોગવાઈ કરે છે, જે કલમ ૭૪સીમાં નિર્દિષ્ટ શ્રેણીઓ સાથે સંકળાયેલી મંડળીઓની સમિતિઓની ચૂંટણીઓને લાગુ પડશે. કલમ ૧૪પબી વ્યાખ્યાઓ પૂરી પાડે છે.કલમ ૧૪પ બી (બી) "ચૂંટણી" ને વ્યાખ્યાયિત કરે છે જેનો અર્થ થાય છે ચોક્કસ સોસાયટીની સમિતિના સભ્ય અથવા સભ્યોની ચૂંટણી.કલમ ૧૪પબીની કલમ (સી) 'નિર્દિષ્ટ સમાજ' ને વ્યાખ્યાયિત કરે છે, જેનો અર્થ થાય છે કલમ ૭૪સીમાં નિર્દિષ્ટ કોઈપણ વર્ગનો સમાજ. કાયદાની કલમ ૧૪પસી જ્યારે ચૂંટણી યોજવાની હોય ત્યારે જોગવાઈ કરે છે અને જોગવાઈ કરે છે કે દરેક ચૂંટણી સભ્યોની મુદત પૂરી થવાની તારીખના શક્ય તેટલી એક મહિના પહેલાં યોજાશે.કાયદાની કલમ ૧૪પડી ચૂંટણી યોજવાની જોગવાઈ કરે છે.કાયદાની કલમ ૧૪પએફ સભ્યપદની ગેરલાયકાતની જોગવાઈ કરે છે.કાયદાની કલમ

૧૪૫યુ ચૂંટણી સંબંધિત વિવાદોને ટ્રિબ્યુનલમાં રજૂ કરવાની જોગવાઈ કરે છે. જ્યારે વિવાદિત જોગવાઈઓને કાયદાની કલમ ૧૪૫ બી (બી) અને ૧૪૫ સી સાથે પાંચવામાં આવશે, ત્યારે સભ્યોની કાર્યકાળની સમાપ્તિ પર ચૂંટણીઓ થવાની છે, જે પાંચ વર્ષ છે. તેથી, પાંચ વર્ષનો સમયગાળો બાહ્ય મર્યાદા છે અને તેનો ભંગ કરી શકાતો નથી.

૨૦. અમે રિટ અરજદારો વતી ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલથી પ્રભાવિત નથી કે સુધારેલા કાયદાની કલમ ૭૪સી (૨)(આઈ) અને ૭૪સી(૨)(આઈ) બંધારણની કલમ ૧૪ના સ્પષ્ટ રીતે મનસ્વી હોવાના અધિકારથી બહાર છે.

૨૧. કાયદાને મનસ્વીપણાના આધારે ગેરબંધારણીય જાહેર કરી શકાય કે કેમ તે મુદ્દાએ શાયરા બાનો વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્યોના કેસમાં બંધારણીય બેન્ચના ચુકાદામાં સુપ્રીમ કોર્ટનું ધ્યાન ખેંચ્યું છે. આર. એફ. નરીમન અને યુ. યુ. લલિત, જેજેએ નીચેના ચુકાદાઓના ગુણોત્તરને નામંજૂર કર્યો, એટલે કે, (i) એમપી રાજ્ય વિરુદ્ધ રાકેશ કોહલી, (૨૦૧૨) ૬ એસસીસી ૩૧૨; (ii) અશોક કુમાર ઠાકુર વિરુદ્ધ ભારત સંઘ, (૨૦૦૮) ૬ એસસીસી ૧૨૨, (૧૯૯૬) ૩ એસસીસી ૭૦૯, (૨૦૧૬) ૨ એસસીસી ૪૪૫, (૨૦૧૭) ૯ એસસીસી ૧). સુપ્રીમ કોર્ટના ઉપરોક્ત ઉલ્લેખિત ચુકાદાઓમાં એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે કોઈ કાયદાને મનસ્વી હોવાના આધારે ગેરબંધારણીય

જાહેર કરી શકાતો નથી.ન્યાયાધીશોએ ડૉ. કે.આર. લક્ષ્મણ વિરુદ્ધ તમિલનાડુ રાજ્ય અને મેનકા ગાંધી વિરુદ્ધ ભારત સંઘ અને અન્યના કેસમાં મોટા ખંડપીઠે આપેલા ચુકાદા તરફ ધ્યાન દોર્યું હતું, જેમાં સ્પષ્ટ મનસ્વીપણાને ત્રીજા આધાર તરીકે માન્યતા આપવામાં આવી છે, જેના પર કાયદાકીય કાયદાને અમાન્ય ઠેરવી શકાય છે.આ સંદર્ભમાં નીચેની ચર્ચા નોંધવા યોગ્ય છે:

“૮૭. વાજબીપણાનો દોર મૂળભૂત અધિકારોના સમગ્ર પ્રકરણમાંથી પસાર થાય છે.જે સ્પષ્ટ રીતે મનસ્વી છે તે દેખીતી રીતે ગેરવાજબી છે અને કાયદાના શાસનની વિરુદ્ધ હોવું, કલમ ૧૪નું ઉલ્લંઘન કરશે.વધુમાં, મેકડોવેલ (સ્ટેટ ઓફ એપી વર્સસ મેકડોવેલ એન્ડ કંપની, (૧૯૯૬) ૩ એસસીસી ૭૦૯) માં ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેન્યના નિર્ણયમાં સ્પષ્ટ વિરોધાભાસ છે જ્યારે એવું કહેવામાં આવે છે કે બંધારણીય પડકાર એ આધાર પર સફળ થઈ શકે છે કે કાયદો અપ્રમાણસર, અતિશય અથવા ગેરવાજબી છે, તેમ છતાં આવા પડકાર કાયદાના ગેરવાજબી, બિનજરૂરી અથવા બિનજરૂરી હોવાના આધારે નિષ્ફળ જશે.મનસ્વી સિદ્ધાંત જ્યારે કાયદાને લાગુ કરવામાં આવે ત્યારે દેખીતી રીતે પછીના પડકારનો સમાવેશ થતો નથી પરંતુ તેમાં માત્ર એક કાયદો અસંગત, અતિશય અથવા અન્યથા સ્પષ્ટ રીતે ગેરવાજબી હોવાનો સમાવેશ થાય છે.તેથી, ઉપરોક્ત તમામ આધારો, બંધારણના ભાગ ૩ માં વ્યક્તિઓ અને નાગરિકોને બાંધધરી આપવામાં આવેલા મૂળભૂત અધિકારોની અવગણના કરવામાં આવે તો તે તમામને અવરોધિત કરવામાં આવે છે, તેના વિવિધ સ્વરૂપોમાં રાજ્યની કાર્યવાહી વચ્ચે તફાવત કરવાનો પ્રયાસ કરતા નથી.

૮૮. આપણે માત્ર એટલું જ ધ્યાન દોરવાની જરૂર છે કે મેકડોવેલ (સ્ટેટ ઓફ એપી વર્સસ મેકડોવેલ એન્ડ કંપની, (૧૯૯૬) ૩ એસસીસી ૭૦૯) પછી

પણ, આ અદાલતે હકીકતમાં કાયદાકીય કાયદાને મનસ્વી હોવાના આધારે નકારી કાઢ્યો છે અને તેથી ભારતના બંધારણની કલમ ૧૪નું ઉલ્લંઘન કરે છે.માલ્પે વિશ્વનાથ આચાર્યમાં, આ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો હતો કે સમય પસાર થયા પછી, કાયદો મનસ્વી બની શકે છે, અને ૨૫ (૧૯૯૬) ૨ એસ. સી. સી. ૨૨૬ ૨૬ (૧૯૭૮) ૧ એસ. સી. સી. ૨૪૮ તેથી, બોમ્બે ભાડું અધિનિયમ હેઠળ ૧૯૪૦ ના બજાર મૂલ્ય પર ભાડું ફીઝ કરવું મનસ્વી અને ભારતના બંધારણની કલમ ૧૪ નું ઉલ્લંઘન કરશે (પેરા ૮ થી ૧૫ અને ૩૧ જુઓ).

XXXXXX

૯૯. જોકે, બિહાર રાજ્ય વિરુદ્ધ બિહાર ડિસ્ટિલરી લિમિટેડ (બિહાર રાજ્ય વિરુદ્ધ બિહાર ડિસ્ટિલરી લિમિટેડ, (૧૯૯૭) ૨ એસ. સી. સી. ૪૫૩), પારગ્રાફ ૨૨ ખાતે એસ. સી. સી., એમપી રાજ્યમાં વિરુદ્ધ રાકેશ કોહલી (એમપી રાજ્ય વિરુદ્ધ રાકેશ કોહલી, (૨૦૧૨) ૬ એસ. સી. સી. ૩૧૨: (૨૦૧૨) ૩ એસ. સી. સી. (સી. આઈ. વી.) ૪૮૧), પેરા ૧૭ થી ૧૯ પર એસ. સી. સી., રાજબાલા વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય (રાજબાલા વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય, (૨૦૧૬) ૨ એસ. સી. સી. ૪૪૫), પેરા ૫૩ થી ૬૫ પર એસ. સી. સી. અને બિનોય વિશ્વમ વિરુદ્ધ ભારત સંઘ (બિનોય વિશ્વમ વિરુદ્ધ ભારત સંઘ, (૨૦૧૭) ૭ એસ. સી. સી. ૫૯), પેરા ૮૦ થી ૮૨ પર એસ. સી. સી., મેકડોવેલ (સ્ટેટ ઓફ એપી વિરુદ્ધ મેકડોવેલ એન્ડ કંપની, (૧૯૯૬) ૩ એસ. સી. સી. ૭૦૯) ને ઉપયોગ માટે સંપૂર્ણ પ્રતિબંધ તરીકે વાંચવામાં આવ્યા હતા. કલમ ૧૪ હેઠળ કાયદાને રદ કરવાના સાધન તરીકે મનસ્વીતા.આ ચુકાદામાં આપણે અગાઉ નોંધ્યું છે તેમ, મેકડોવેલ (સ્ટેટ ઓફ એપી વર્સસ મેકડોવેલ એન્ડ કંપની, (૧૯૯૬) ૩ એસ. સી. સી. ૭૦૯) પોતે જ ઈન્ક્યુરિયમ મુજબ છે, જેમણે સમાન અથવા વધુ મજબૂત બેન્યના ઘણા ચુકાદાઓની નોંધ લીધી નથી, અન્યથા તેના તર્કમાં ખામી છે.મેકડોવેલ (સ્ટેટ ઓફ એપી વર્સિસ

મેકડોવેલ એન્ડ કંપની, (૧૯૯૬) ૩ એસસીસી ૭૦૯) પછીના ચુકાદાઓ, તેથી, હવે સારા કાયદા નથી.”

૨૨. માનનીય ન્યાયાધીશોએ શાયરા બાનોમાં મનસ્વીપણાના સિદ્ધાંતના ઐતિહાસિક વિકાસની વિગતવાર નોંધ લીધી છે.ઉપરોક્ત ચુકાદાના અનુક્રમે ફરરા ૬૭ થી ૬૯ નું પુનઃઉત્પાદન કરવું પૂરતું રહેશે કારણ કે આ ફરરામાં થયેલી ચર્ચા કાયદાની બંધારણીય માન્યતાનો નિર્ણય કરતી વખતે મનસ્વીપણાના સિદ્ધાંતને કેવી રીતે લાગુ કરવો તે અંગે પૂરતી માર્ગદર્શિકા પૂરી પાડે છે.

“૬૭. હવે આપણે મનસ્વીપણાના સિદ્ધાંતના વિકાસ અને એક અલગ સિદ્ધાંત તરીકે રાજ્યની કાર્યવાહીમાં તેની અરજી પર આવીએ છીએ, જેના પર રાજ્યની કાર્યવાહીને કલમ ૧૪ માં સમાવિષ્ટ કાયદાના શાસનનું ઉલ્લંઘન તરીકે રદ કરી શકાય છે.એક નોંધપાત્ર ફરરામાં, ભગવતી, જે, ઈ. પી. રોયપ્પા વર્સીસ સ્ટેટ ઓફ ટી. એન. માં જણાવે છે:(એસ. સી. સી. પાનું ૩૮, પારગ્રાફ ૮૫) ૮૫.

પડકારના છેલ્લા બે આધારોને વિચારણા માટે એકસાથે લઈ શકાય છે.જો કે અમે પડકારનો ત્રીજો આધાર એક અલગ અને અલગ આધાર તરીકે ઘડ્યો છે, તે ખરેખર સાર અને અસરમાં માત્ર કલમ ૧૪ અને ૧૬ના ઉલ્લંઘનના આધારે બીજા આધારનું એક પાસું છે.કલમ ૧૬ મૂળભૂત બાંધકામ આપે છે કે રાજ્ય હેઠળ કોઈ પણ હોદ્દા પર રોજગાર અથવા નિમણૂક સંબંધિત બાબતોમાં તમામ નાગરિકો માટે તકની સમાનતા રહેશે.બંધારણમાં પરિકલ્પિત નવા વર્ગવિહીન સમતાવાદી સમાજના

નિર્માણ માટે ખૂબ જ મહત્વપૂર્ણ એવા જાહેર રોજગારમાં તકની સમાનતાને સુનિશ્ચિત કરતા સિદ્ધાંત તરીકે તેના મહાન મહત્વને કારણે એક વિશિષ્ટ અને સ્વતંત્ર મૂળભૂત અધિકાર તરીકે અધિનિયમિત કરવામાં આવ્યું હોવા છતાં, કલમ ૧૬ એ કલમ ૧૪ માં સમાવિષ્ટ સમાનતાના ખ્યાલના અમલીકરણનું માત્ર એક ઉદાહરણ છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, આર્ટિકલ ૧૪ એ જીનસ છે જ્યારે આર્ટિકલ ૧૬ એક પ્રજાતિ છે. કલમ ૧૬ જાહેર રોજગાર સંબંધિત તમામ બાબતોમાં સમાનતાના સિદ્ધાંતને અસર આપે છે. મૂળભૂત સિદ્ધાંત જે, તેથી, કલમ ૧૪ અને ૧૬ બંનેને સૂચિત કરે છે તે સમાનતા અને ભેદભાવ સામે અવરોધ છે. હવે, આ મહાન સમાનતાના સિદ્ધાંતની સામગ્રી અને પહોંચ શું છે? બોસ, જે. ના શબ્દોનો ઉપયોગ જીવનની રીત તરીકે કરવો એ વિશ્વાસની સ્થાપના છે, અને તે સંકુચિત પાંડિત્યપૂર્ણ અથવા લેક્સિકોગ્રાફિક અભિગમને આધિન ન હોવો જોઈએ. અમે તેના તમામ સ્વીકૃત અવકાશ અને અર્થને કાપી નાખવાના કોઈપણ પ્રયાસને સ્વીકારી શકતા નથી, કારણ કે આવું કરવું તેની સક્રિયતાનું ઉલ્લંઘન હશે. સમાનતા એ ઘણા પાસાઓ અને પરિમાણો સાથેનો એક ગતિશીલ ખ્યાલ છે અને તેને પરંપરાગત અને સૈદ્ધાંતિક મર્યાદામાં સીમિત કરી શકાતો નથી. હકારાત્મક દ્રષ્ટિકોણથી, સમાનતા એ મનસ્વીપણાના વિરોધી છે. હકીકતમાં સમાનતા અને મનસ્વીતા એ કટ્ટર દુશ્મનો છે; એક પ્રજાસત્તાકમાં કાયદાના શાસન સાથે સંબંધિત છે જ્યારે બીજો, સંપૂર્ણ રાજાની ઈચ્છા અને તરંગીતા સાથે સંબંધિત છે. જ્યાં કોઈ કાર્ય મનસ્વી હોય, ત્યાં તેમાં ગર્ભિત છે કે તે રાજકીય તર્ક અને બંધારણીય કાયદા બંને અનુસાર અસમાન છે અને તેથી તે કલમ ૧૪નું ઉલ્લંઘન કરે છે, અને જો તે જાહેર રોજગારને લગતી કોઈપણ બાબતને અસર કરે છે, તો તે કલમ ૧૬નું પણ ઉલ્લંઘન કરે છે. કલમ ૧૪ અને ૧૬ રાજ્યની કાર્યવાહીમાં મનસ્વીતા પર પ્રહાર કરે છે અને નિષ્પક્ષતા અને વ્યવહારની સમાનતાની

ખાતરી આપે છે.તેઓ ઇચ્છે છે કે રાજ્યની કાર્યવાહી તમામ સમાન પરિસ્થિતિઓને લાગુ પડતા માન્ય સુસંગત સિદ્ધાંતો પર આધારિત હોવી જોઈએ અને તે કોઈપણ બાહ્ય અથવા અપ્રસ્તુત વિચારણા દ્વારા સંચાલિત થવી જોઈએ નહીં કારણ કે તે સમાનતાનો ઇનકાર હશે.જ્યાં રાજ્યની કાર્યવાહી માટેનું કાર્યકારી કારણ, જે મનના એન્ટેકેમ્બરથી પ્રેરિત હેતુથી અલગ છે, તે કાયદેસર અને સુસંગત નથી, પરંતુ તે બાહ્ય છે અને સ્વીકાર્ય વિચારણાઓના ક્ષેત્રની બહાર છે, તે સત્તાના દુર્ભાવનાપૂર્ણ ઉપયોગ સમાન હશે અને તે કલમ ૧૪ અને ૧૬ દ્વારા અસરગ્રસ્ત છે.શક્તિ અને મનસ્વીપણાનો મનસ્વી ઉપયોગ એ એક જ દૂષામાંથી નીકળતી વિવિધ ઘાતક કિરણોત્સર્ગ છે:હકીકતમાં આ પત્ર પહેલાને સમજે છે.બંને કલમ ૧૪ અને ૧૬ દ્વારા અવરોધિત છે.

૬૮. આને મેનકા ગાંધી વિરુદ્ધ ભારત સંઘમાં વધુ સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું હતું, જ્યાં વિવિધ મૂળભૂત અધિકારોને એકસાથે વાંચવા જોઈએ અને એકબીજાને ઓવરલેપ અને ફળદ્રુપ કરવા જોઈએ એમ કહીને, જે ભગવતીએ આ સિદ્ધાંતને નીચે પ્રમાણે વધુ વિસ્તૃત કર્યો હતો:(એસ. સી. સી. પૃષ્ઠો ૨૮૩-૮૪, પેરાગ્રાફ ૭) કલમ ૨૧ હેઠળ પ્રક્રિયાની પ્રકૃતિ અને જરૂરિયાત

૭. હવે તરત જ પ્રશ્ન ઊભો થાય છે કે કલમ ૧૪ની જરૂરિયાત શું છે:આ લેખમાં પ્રતિપાદિત મહાન સમાનતાના સિદ્ધાંતની સામગ્રી અને પહોંચ શું છે?તેમાં કોઈ શંકા ન હોઈ શકે કે તે બંધારણનો પાયાનો વિશ્વાસ છે.તે ખરેખર એક આધારસ્તંભ છે જેના પર આપણા લોકશાહી પ્રજાસત્તાકનો પાયો સુરક્ષિત રીતે ટકેલો છે.અને, તેથી, તે સંકુચિત, પાંડિત્યપૂર્ણ અથવા લેક્સિકોગ્રાફિક અભિગમને આધિન ન હોવો જોઈએ.તેના સર્વગ્રાહી અવકાશ અને અર્થને કાપી નાખવાનો કોઈ પ્રયાસ થવો જોઈએ

નહીં, કારણ કે આવું કરવાથી તેની સક્રિયતાનું ઉદ્ધંધન થશે.સમાનતા એ ઘણા પાસાઓ અને પરિમાણો સાથેનો એક ગતિશીલ ખ્યાલ છે અને તેને પરંપરાગત અને સૈદ્ધાંતિક મર્યાદામાં કેદ કરી શકાતો નથી.ઈ. પી. રોયપ્પા વિરુદ્ધ તમિલનાડુ રાજ્યમાં બહુમતી દ્વારા જે નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો હતો તે આપણે અહીં પુનરાવર્તન કરવું જોઈએ, એટલે કે:(એસ. સી. સી. પાનું ૩૮, પારગ્રાફ ૮૫)

૮૫. હકારાત્મક ઢંચિકોણથી, સમાનતા એ મનસ્વીપણાના વિરોધી છે.હકીકતમાં સમાનતા અને મનસ્વીતા એ કહર દુશ્મનો છે; એક પ્રજાસત્તાકમાં કાયદાના શાસન સાથે સંબંધિત છે, જ્યારે અન્ય, સંપૂર્ણ રાજાની ઈચ્છા અને તરંગીતા સાથે સંબંધિત છે.જ્યાં કોઈ કાર્ય મનસ્વી હોય, ત્યાં તેમાં ગર્ભિત છે કે તે રાજકીય તર્ક અને બંધારણીય કાયદા બંને અનુસાર અસમાન છે અને તેથી તે કલમ ૧૪નું ઉદ્ધંધન કરે છે.

કલમ ૧૪ રાજ્યની કાર્યવાહીમાં મનસ્વીતા પર પ્રહાર કરે છે અને નિષ્પક્ષતા અને વ્યવહારની સમાનતાની ખાતરી આપે છે.વાજબીપણાનો સિદ્ધાંત, જે કાયદેસર તેમજ દાર્શનિક રીતે, સમાનતા અથવા બિન-મનસ્વીપણાનું એક આવશ્યક તત્વ છે, જે કલમ ૧૪માં સર્વવ્યાપકતાની જેમ ફેલાયેલું છે અને કલમ ૨૧ દ્વારા ધ્યાનમાં લેવામાં આવેલી પ્રક્રિયાએ કલમ ૧૪ સાથે સુસંગત રહેવા માટે વાજબીપણાની કસોટીનો જવાબ આપવો આવશ્યક છે.તે સાચો અને ન્યાયી અને ન્યાયી હોવો જોઈએ અને મનસ્વી, કાલ્પનિક અથવા દમનકારી ન હોવો જોઈએ; અન્યથા, તે કોઈ પણ પ્રક્રિયા નહીં હોય અને કલમ ૨૧ની જરૂરિયાત સંતોષાઈ ન હોત.

૬૯. રોયપ્પાને અનુસરીને એ. એલ. કાલરા વર્સસ પ્રોજેક્ટ એન્ડ ઇક્વિપમેન્ટ કોર્પોરેશનમાં આ વધુ સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું હતું અને એવું

માનવામાં આવ્યું હતું કે મનસ્વીતા એ ભેદભાવથી અલગ સિદ્ધાંત છે.તે ચોજવામાં આવી હતી:(એ. એલ. કાલરા કેસ એસ. સી. સી. પાનું ૩૨૮, પારગ્રાફ ૧૯)

૧૯. આમ એવું લાગે છે કે કલમ ૧૪ વહીવટી/વહીવટી કાર્યવાહીમાં મનસ્વીતા પર પ્રહાર કરે છે કારણ કે મનસ્વી હોય તેવી કોઈપણ કાર્યવાહીમાં સમાનતાનો નિષેધ આવશ્યકપણે સામેલ હોવો જોઈએ.ભેદભાવપૂર્ણ વ્યવહારના નિષ્કર્ષ પર પહોંચવા માટે બે વ્યક્તિઓ વચ્ચેના તુલનાત્મક મૂલ્યાંકન સુધી સમાનતાના અસ્વીકારને મર્યાદિત રાખવાની જરૂર નથી.એક ક્રિયા પોતે જ કાયદા દ્વારા સમાન (એસ. આઈ. સી.) રક્ષણને નકારે છે.બંધારણીય ખંડપીઠે અજય હાસિયા કેસમાં યોગ્ય રીતે અવલોકન કર્યું હતું અને આ બાબતને વિવાદથી બહાર રાખી હતી જ્યારે તેણે કહ્યું હતું કે:(એસ. સી. સી. પાનું ૭૪૧, પારગ્રાફ ૧૬)

૧૬. તેથી જ્યાં પણ રાજ્યની કાર્યવાહીમાં મનસ્વીતા હોય, પછી ભલે તે વિધાનસભાની હોય કે કારોબારીની અથવા કલમ ૧૨ હેઠળ કોઈ સત્તાની હોય, કલમ ૧૪ તરત જ અમલમાં આવે છે અને આવી રાજ્ય કાર્યવાહીને રદ કરે છે.

આ દ્રષ્ટિકોણને ડી. એસ. નકારા વિરુદ્ધ ભારત સંઘમાં વધુ વિસ્તૃત અને સમર્થન આપવામાં આવ્યું હતું.મેનકા ગાંધી વિરુદ્ધ ભારત સંઘમાં એવું જોવા મળ્યું હતું કે કલમ ૧૪ રાજ્યની કાર્યવાહીમાં મનસ્વીતા પર પ્રહાર કરે છે અને નિષ્પક્ષતા અને વ્યવહારની સમાનતાની ખાતરી આપે છે.આમ તે દલીલ કરવામાં મોડું થઈ ગયું છે કે મનસ્વી હોવાનું દર્શાવવામાં આવેલી વહીવટી કાર્યવાહી ન્યાયિક રીતે સમીક્ષાપાત્ર નથી અથવા કલમ ૧૪ ની પહોંચની અંદર નથી.બબીતા પ્રસાદ વિરુદ્ધ બિહાર

રાજ્ય, એસ. સી. સી. માં પાન ૨૮૫, પેરા ગ્રાફ ૩ પર આ જ દ્રષ્ટિકોણનો પુનરોચ્ચાર કરવામાં આવ્યો હતો.”

૨૩. આમ, ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતને બંધારણની અનુક્રમે કલમ ૧૪ અને ૨૧ બંનેના એક પાસા તરીકે ગણવામાં આવે છે.

૨૪. જમ્મુ અને કાશ્મીર રાજ્ય વિરુદ્ધ ત્રિલોકી નાથ ખોસા અને અન્ય, એ. આઈ. આર. ૧૯૭૪ એસ. સી. ૧ માં નોંધાયેલા કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટની બંધારણીય ખંડપીઠે સહાયક ઇજનેરોને બઢતીના હેતુથી અનુક્રમે ડિગ્રી ધારકો અને ડિપ્લોમા ધારકોમાં વર્ગીકૃત કરવાના કાયદાને ગ્રાહ્ય રાખ્યો હતો. એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે વહીવટી કાર્યક્ષમતા પ્રાપ્ત કરવાના દષ્ટિકોણથી શૈક્ષણિક લાયકાતના આધારે કરવામાં આવેલા વર્ગીકરણને કૃત્રિમ કે મનસ્વી ન કહી શકાય અને વર્ગીકરણની માન્યતાનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે હંમેશાં હકીકતો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખવા પડે છે. એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે કાયદાની બંધારણીયતાની પૂર્વધારણા હોય છે. ભેદભાવની દલીલને ટકાવી રાખવા માટે જરૂરી હકીકતો દર્શાવવાનો અને તે હકીકતોને સાબિત કરવા માટે નક્કર અને વિશ્વાસપાત્ર પુરાવા રજૂ કરવાનો બોજ, કોઈ ચોક્કસ કાયદો ગેરબંધારણીય છે તેવો દાવો કરનાર વ્યક્તિ પર રહેલો છે. તેમને સમાન તકના અધિકારના રક્ષણથી વંચિત રાખવામાં આવ્યા છે તે સ્થાપિત કરવા માટે, અરજદારો માટે માત્ર એટલું જ કહેવું પૂરતું નથી કે તેમની સાથે અન્યો કરતાં

અલગ વ્યવહાર કરવામાં આવ્યો છે, એટલું પણ પૂરતું નથી કે સમાન પરિસ્થિતિમાં મૂકાયેલા અન્યોની તુલનામાં તેમની સાથે અલગ વ્યવહાર કરવામાં આવ્યો છે. ભેદભાવ એ વર્ગીકરણનું મુખ્ય તત્વ છે અને તે સમાનતાની બંધારણીય બાંધધરીનો ભંગ ત્યારે જ કરે છે જ્યારે તે અયોગ્ય કે ગેરવાજબી ધોરણે હોય.

૨૫. (૧૯૯૬) ૩ એસ. સી. સી. ૭૦૯માં નોંધાયેલા **એપી એન્ડ અન્યો વર્સસ મેકડોવેલ એન્ડ કંપની એન્ડ અન્યો**ના કિસ્સામાં સુપ્રીમ કોર્ટની ત્રણ ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠે કયા આધારો પર કાયદો ઘડ્યો એટલે કે સંસદ અથવા રાજ્ય વિધાનસભાએ આ નિર્ણય લીધો હતો અને તેનો વારંવાર ઉલ્લેખ કરવામાં આવતો હતો અને તેના પર આધાર રાખવામાં આવતો હતો.ઉપરોક્ત ચુકાદામાં, સુપ્રીમ કોર્ટે અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે વિધાનસભા દ્વારા ઘડવામાં આવેલા કાયદાને રદ કરવા માટેના આધારો માત્ર બે છે જેમ કે (૧) કાયદાકીય ક્ષમતાનો અભાવ, અથવા (૨) મૂળભૂત અધિકારોનું ઉલ્લંઘન અથવા અન્ય કોઈ બંધારણીય જોગવાઈ.જો કાયદાને કલમ ૧૪ના ઉલ્લંઘન તરીકે પડકારવામાં આવે, તો તેને ત્યારે જ રદ કરી શકાય છે જ્યારે તે સમાનતા કલમ અથવા તેમાં સ્થાપિત સમાન સંરક્ષણ કલમનું ઉલ્લંઘન કરતું હોવાનું જણાય.તેવી જ રીતે, જો કોઈ કાયદાને કલમ ૧૯ (૧) ની કલમ (એ) થી (જી) દ્વારા બાંધધરીકૃત કોઈપણ મૂળભૂત અધિકારોના ઉલ્લંઘન તરીકે પડકારવામાં આવે, તો તેને ત્યારે

જ રદ કરી શકાય છે જ્યારે તે કોઈપણ કલમ (૨) થી (૬) દ્વારા સાચવવામાં ન આવે.કોઈ પણ કાયદાને માત્ર મનસ્વી અથવા ગેરવાજબી કહીને રદ કરી શકાય નહીં.'મનસ્વીતા' એ એક અભિવ્યક્તિ છે જેનો વ્યાપકપણે અને તેના બદલે આડેધડ ઉપયોગ થાય છે-સ્વાભાવિક રીતે અચોક્કસ આયાતની અભિવ્યક્તિ.તેથી, આ કાયદાને અમાન્ય ઠેરવતા પહેલા કોઈ ને કોઈ બંધારણીય નબળાઈ શોધવી પડશે. કોઈ કાયદો એ આધાર પર રદ કરી શકાતો નથી કે કોર્ટ તેને અન્યાયી માને છે.સંસદ અને વિધાનસભાઓ, જેમ કે તેઓ લોકોના પ્રતિનિધિઓની બનેલી હોય છે અને લોકોની જરૂરિયાત અને તેમના માટે શું સારું અને શું ખરાબ છે તે જાણવાની અને જાગૃત રહેવાની ધારણા છે.કોર્ટ તેમના ડહાપણ પરના ચુકાદા પર બેસી શકતી નથી.

૨૬. શાયરા બાનો (સુપ્રા) ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના તાજેતરના ચુકાદામાં, તેમના લોર્ડશિપ રોહિન્ટન ફ્લી નરીમન, જે, જોકે, કંઈક અલગ દ્રષ્ટિકોણ વ્યક્ત કર્યો હતો.એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે જો કોઈ કાયદો સ્પષ્ટ રીતે મનસ્વી હોય તો તેને પણ રદ કરી શકાય છે.તે નીચે પ્રમાણે અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:

"૧૦૧.એ નોંધવામાં આવશે કે આ અદાલતની બંધારણીય ખંડપીઠે ઇન્ડિયન એક્સપ્રેસ ન્યૂઝપેપર્સ વર્સીસ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, (૧૯૮૫) એસ. સી. સી. ૬૪૧ માં જણાવ્યું હતું કે તે સ્થાયી કાયદો હતો

કે ગોણ કાયદાને પૂર્ણ કાયદા સામે પડકારવા માટે ઉપલબ્ધ કોઈપણ આધારો પર પડકારવામાં આવી શકે છે. આ કેસ હોવાથી, જ્યારે કલમ ૧૪ હેઠળ પડકારના આ આધારની વાત આવે છે ત્યારે બે પ્રકારના કાયદાઓ વચ્ચે કોઈ તર્કસંગત તફાવત નથી.તેથી, ઉપરોક્ત ચુકાદાઓમાં નિર્ધારિત સ્પષ્ટ મનસ્વીપણાની કસોટી કલમ ૧૪ હેઠળ અમાન્ય કાયદા તેમજ ગોણ કાયદાને લાગુ પડશે.તેથી, સ્પષ્ટ મનસ્વીતા, વિધાનસભા દ્વારા તરંગી રીતે, અતાર્કિક રીતે અને/અથવા પર્યાપ્ત નિર્ધારિત સિદ્ધાંત વિના કરવામાં આવવી જોઈએ.ઉપરાંત, જ્યારે કંઈક એવું કરવામાં આવે છે જે અતિશય અને અપ્રમાણસર હોય, ત્યારે આવા કાયદા સ્પષ્ટ રીતે મનસ્વી હશે.તેથી અમારો મત છે કે ઉપર સૂચવ્યા મુજબ સ્પષ્ટ મનસ્વીપણાના અર્થમાં મનસ્વીતા કલમ ૧૪ હેઠળ પણ કાયદાને નકારી કાઢવા માટે લાગુ થશે.

૨૭. તે સારી રીતે નક્કી કરવામાં આવ્યું છે કે જ્યાં સુધી કાયદો ઘડવા માટે કાયદામાં જરૂરી ક્ષમતા છે અને આ રીતે ઘડવામાં આવેલો કાયદો બંધારણ અથવા કોઈપણ બંધારણીય જોગવાઈમાં સમાવિષ્ટ મૂળભૂત અધિકારોનું ઉલ્લંઘન કરતો નથી, ત્યાં સુધી કોર્ટ માત્ર આ ધારણા પર કાયદાને રદ કરશે નહીં કે તે કઠોર અથવા અન્યાયી છે.

૨૮. આમ, સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા ધારવામાં આવ્યું છે તેમ, સ્પષ્ટ મનસ્વીતા એ વિધાનસભા દ્વારા તરંગી, અતાર્કિક અને/અથવા પર્યાપ્ત નિર્ધારિત સિદ્ધાંત વિના

કરવામાં આવવી જોઈએ. જ્યારે કંઈક એવું કરવામાં આવે છે જે અતિશય અને અપ્રમાણસર હોય, ત્યારે આવા કાયદા સ્પષ્ટ રીતે મનસ્વી હશે.

૨૯. ઉપર ચર્ચા કર્યા મુજબ, કોઈપણ પ્રકારની કલ્પના દ્વારા વિવાદિત જોગવાઈઓને મનસ્વી ન કહી શકાય.તેઓ ચોક્કસ હેતુ અને ઉદ્દેશ સાથે સુધારા કાયદાના આધારે ઘડવામાં આવ્યા હતા.ઉદ્દેશ જે સુધારેલી જોગવાઈઓ અમલમાં આવી તે પહેલાં કરવામાં આવતી તોફાનને અટકાવશે.

૩૦. અમે વિદ્વાન મહાધિવક્તા શ્રી ત્રિવેદીની રજૂઆતથી ખૂબ પ્રભાવિત છીએ કે બે વિવાદિત જોગવાઈઓની બંધારણીય માન્યતાને પડકાર પણ તેના વિલંબિત પડકારના આધારે નિષ્ફળ થવો જોઈએ.આ સંબંધમાં શ્રી ત્રિવેદીએ **પી. જી. એફ. લિમિટેડ એન્ડ અને વર્સીસ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને બીજા** (૨૦૧૫) ૧૩ એસ. સી. સી. ૫૦ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણય તરફ અમારું ધ્યાન દોર્યું હતું, ખાસ કરીને તેમાં પેરાગ્રાફ-૩૭માં કરવામાં આવેલા અવલોકનો.પેરાગ્રાફ-૩૭ આ રીતે વાંચે છે;

૩૭. કોર્ટ, પ્રથમ વખત, તપાસ કરી શકે છે કે શું રિટ પિટિશનમાં ઉઠાવવામાં આવેલી જોગવાઈઓના અધિકારોની તપાસ કરવા માટે પ્રથમ દૃષ્ટિએ મજબૂત આધાર છે કે કેમ.કોર્ટ એ પણ નોંધ કરી શકે છે કે જ્યારે કાયદો રજૂ કરવામાં આવ્યો હોય અથવા કોઈ જોગવાઈ કાયદાના

પુસ્તકમાં લાવવામાં આવી હોય અથવા કાયદાની તારીખ અને પડકાર કરવામાં આવે તે તારીખ વચ્ચે કોઈ લાંબુ અંતર હોય ત્યારે આવા પડકાર વહેલી તકે કરવામાં આવે છે કે કેમ.એ પણ નોંધવું જોઈએ કે શું દલીલ કરવામાં આવેલી હકીકતો અને જોગવાઈની અસરના આધારે પડકારના આધારો ખરેખર પડકારના આધારો સિવાય કોઈ જોડાણ ધરાવે છે કે કેમ.તે સંબંધિત જોગવાઈઓના સંદર્ભમાં, કોર્ટ આવી કામગીરીના નિવારણની વિરુદ્ધમાં જ્યારે જોગવાઈ ક્ષેત્રનું સંચાલન કરે છે ત્યારે તેમાં સામેલ જાહેર હિતની હદ વિશેની સ્થિતિથી સભાન હોવી જોઈએ.અદાલતે રાજ્યની જોગવાઈના અમલીકરણના આધારે નાણાકીય અસરોની હદ અને જે વ્યક્તિ જોગવાઈની કથિત અમાન્યતાના આધારે પડકારવા માંગે છે તેના દ્વારા ભોગવવાની કથિત હદની પણ તપાસ કરવી જોઈએ.જો રિટ કોર્ટનો મત હોય કે ઉઠાવવામાં આવેલા પડકારને ધ્યાનમાં લેવાની જરૂર છે, તો ફરીથી તેની તપાસ કરવી પડશે, વિચારણા માટે ઉઠાવવામાં આવેલા પડકારને ધ્યાનમાં લેતી વખતે, શું તે જાહેર હિતમાં જોગવાઈના સંચાલનને રોકવા માટે કહે છે.અમે માત્ર રિટ કોર્ટ દ્વારા ધ્યાનમાં રાખવાની કેટલીક મૂળભૂત વિચારણાઓ નક્કી કરવાનો પ્રયાસ કર્યો છે અને તે સંપૂર્ણ નથી.બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, રિટ કોર્ટે કોઈ કાયદાના અધિકારના આધારે અથવા તેને મનોરંજનના હેતુથી તેની સમક્ષ કરવામાં આવેલી કાયદાની જોગવાઈ તેમજ આવી રિટ અરજીઓ પેન્ડન્સી દરમિયાન કોઈ વચગાળાની રાહત આપવાના હેતુથી પડકાર પર વિચારણા કરતી વખતે ઉપરોક્ત આધારો પર વિચારણા કરવી જોઈએ.ઉપરોક્ત કારણોને લીધે એ પણ જરૂરી છે કે જ્યારે આવી રિટ અરજીઓ પર વિચાર કરવામાં આવે, ત્યારે તેનો નિકાલ શક્ય તેટલી ઝડપથી અને સમયબદ્ધ ધોરણે થવો જોઈએ, જેથી કાનૂની સ્થિતિનું સમાધાન એક રીતે અથવા બીજી રીતે થઈ શકે.”

૩૧. ઉપરોક્તમાંથી જોઈ શકાય તેવા કાયદાના સિદ્ધાંતોનો સારાંશ નીચે મુજબ આપી શકાય છે;

(એ) રિટ અરજીમાં પૂછવામાં આવેલી જોગવાઈઓના અધિકારોની તપાસ કરવા માટે રિટ અરજદારો દ્વારા પ્રથમ દૃષ્ટિએ મજબૂત આધાર તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે કે કેમ તે રિટ કોર્ટે ધ્યાનમાં લેવું જોઈએ.

(બી) રિટ કોર્ટે એ પણ વિચારવું જોઈએ કે શું રિટ પિટિશનમાં ઉઠાવવામાં આવેલી જોગવાઈઓની બંધારણીય માન્યતા સામે આવા પડકારને વહેલી તકે કરવામાં આવ્યો છે કે જ્યારે કાયદો રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો અથવા કોઈ જોગવાઈને કાયદાકીય પુસ્તકમાં લાવવામાં આવી હતી.કાયદાની તારીખ અને પડકાર કરવામાં આવે તે તારીખ વચ્ચે કોઈ લાંબુ અંતર અસ્તિત્વમાં છે કે કેમ તે ધ્યાનમાં લેવાની કોર્ટની ફરજ છે.

(સી) રિટ કોર્ટે એ પણ વિચારવું જોઈએ કે શું દલીલ કરવામાં આવેલી હકીકતો અને જોગવાઈની અસરના આધારે પડકારના આધારો ખરેખર પડકારના આધારો સિવાય કોઈ જોડાણ ધરાવે છે કે કેમ.

(ડી) સંબંધિત જોગવાઈઓના સંદર્ભમાં, રિટ કોર્ટે આવી કામગીરીના નિવારણની વિરુદ્ધમાં જ્યારે જોગવાઈ ક્ષેત્રનું સંચાલન કરે છે ત્યારે તેમાં સામેલ જાહેર હિતની હદ વિશેની સ્થિતિથી સભાન હોવું જોઈએ.

(ઈ) લેખિત અદાલતે રાજ્યની જોગવાઈના અમલીકરણના આધારે નાણાકીય અસરોની હદ, જો કોઈ હોય તો, અને જે વ્યક્તિ કથિત અમાન્યતાના આધારે પડકારવા માંગે છે તેના દ્વારા ભોગવવાની કથિત હદની પણ તપાસ કરવી જોઈએ.

(એફ) જો રિટ કોર્ટનો અભિપ્રાય હોય કે પડકાર પર વિચાર કરવો યોગ્ય છે, તો પણ, વિચારણા માટે ઉઠાવવામાં આવેલા પડકારને ધ્યાનમાં લેતી વખતે તેની ફરીથી તપાસ થવી જોઈએ, શું તે જાહેર હિતમાં જોગવાઈના સંચાલનને રોકવા માટે કહે છે.

૩૨. આ બાબતની એકંદર દ્રષ્ટિએ, અમને ખાતરી છે કે રિટ અરજદારો દ્વારા કોઈ પણ રાહત આપવા માટે કોઈ કેસ બનાવવામાં આવ્યો નથી.

૩૩. પરિણામે, આ રિટ અરજી નિષ્ફળ જાય છે અને આથી નકારી કાઢવામાં આવે છે.

૩૪. આ આદેશ પસાર થયા પછી, વિશેષ નાગરિક અરજી નંબર ૨૩૩૨૧/૨૦૧૯ માં રિટ અરજદારો વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મિહિર જોશીએ વિનંતી કરી હતી કે આ આદેશની કામગીરી બે મહિનાના સમયગાળા માટે રોકવામાં આવે જેથી રિટ અરજદારો વધુ ઉપાય મેળવી શકે.જો કે, ચુકાદામાં આપેલા કારણોસર, અમે વિનંતી મંજૂર કરવા માટે ઈચ્છુક નથી.એ જ નકારવામાં આવે છે.

૩૫. હવે આપણે સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલકેશન નંબર ૨૨૭૪૨/૨૦૧૯ લઈશું.

૩૬. ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ આ રિટ અરજી દ્વારા, રિટ અરજદારોએ નીચેની રાહત માટે પ્રાર્થના કરી છે;

“(એ) ન્યાયના હિતમાં, અરજીના મેમોમાં જણાવેલા કારણોસર ૨૯/૦૪/૨૦૨૦ પર સમાપ્ત થવા જઈ રહેલી જામનગર જિલ્લા સહકારી બેંક લિમિટેડના નિયામક મંડળની ચૂંટણી યોજવા માટે પ્રતિવાદી નંબર ૧ થી ૩ અધિકારીઓને નિર્દેશ આપતા, આદેશ અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ, આદેશ અથવા નિર્દેશની પ્રકૃતિમાં આદેશની રિટ અથવા રિટ જારી કરવી.

(બી) ઉપરોક્ત વિશેષ નાગરિક અરજીના પ્રવેશ, સુનાવણી અને અંતિમ નિકાલની રાહ જોવાઈ રહી છે, તો ન્યાયના હિતમાં, અરજીના મેમોમાં જણાવેલા કારણોસર, જામનગર જિલ્લા સહકારી બેંક લિમિટેડના બોર્ડ ઓફ ડિરેક્ટર્સની ચૂંટણી ન રોકવાના આધારે, ગુજરાત સહકારી મંડળી અધિનિયમની કલમ ૭૪ ડી હેઠળ પ્રતિવાદી નંબર ૧ અને ૨ ને કસ્ટોડિયનની નિમણૂક કરતા અટકાવી શકાય છે, જેની મુદત ૨૯/૦૪/૨૦૨૦ પર સમાપ્ત થવા જઈ રહી છે.

(સી) અરજીના મેમોમાં જણાવેલા કારણોસર અહીં ઉપરના પેરાગ્રાફ- ૨૮ (બી) ની દ્રષ્ટિએ વચગાળાની રાહત આપવી.

(ડી) માનનીય અદાલત દયાપૂર્વક કેસની પ્રકૃતિના સંજોગો માટે જરૂરી હોય તેવી અન્ય કોઈ પણ યોગ્ય રાહત આપવા માટે ખુશ થઈ શકે છે."

૩૭. આ મુકદ્દમાને જન્મ આપતી હકીકતો નીચે પ્રમાણે સારાંશિત કરી શકાય છે;

૩૭.૧ રિટ અરજદારો પ્રતિવાદી નંબર ૪-બેંકના નિયામક મંડળની ચૂંટણી યોજવા માટે આ અદાલત પાસેથી યોગ્ય નિર્દેશો માંગે છે. આ રિટ અરજી, અનિવાર્યપણે, ગુજરાત સહકારી મંડળી અધિનિયમ, ૧૯૬૧ (ટૂંકમાં "અધિનિયમ, ૧૯૬૧") ની કલમ ૭૪ડી હેઠળ કસ્ટોડિયનની નિમણૂક સામે વચગાળાની રાહત માંગે છે.

૩૮. અમે રિટ અરજદારો વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી બી. ટી. રાવ અને રાજ્ય-પ્રતિવાદીઓ માટે વિદ્વાન સહાયક સરકારી વકીલ શ્રી વિનય વિશન દ્વારા સહાયિત વિદ્વાન મહાધિવક્તા શ્રી કમલ ત્રિવેદીને સાંભળ્યા છે.

૩૯. આ રિટ અરજી પ્રતિવાદી નંબર ૪ બેંક દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી નથી, પરંતુ તેના ત્રણ સભ્યો દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી છે, જેઓ શ્રેષ્ઠ રીતે, તૃતીય પક્ષ હોવાનું કહી શકાય, ખાસ કરીને, એક તરફ પ્રતિવાદી નંબર ૪ બેંકના સંદર્ભમાં અને પ્રતિવાદી નંબર ૨ અને ૩ એ પ્રશ્નમાં ચૂંટણીના સંચાલન માટે જવાબદાર રાજ્ય સત્તામંડળો છે.

૪૦. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, પ્રથમ દષ્ટિએ એવું કહી શકાય કે આ રિટ અરજી જાળવવા યોગ્ય નથી કારણ કે રિટ અરજદારોના કોઈ કાનૂની અધિકાર અથવા કોઈપણ મૂળભૂત અધિકારોનું પ્રતિવાદી અધિકારીઓ દ્વારા કોઈપણ રીતે ઉલ્લંઘન અથવા ઉલ્લંઘન કરવામાં આવ્યું હોવાનું કહી શકાય નહીં.અમારો પ્રથમ દષ્ટિએ એવો મત છે કે તૃતીય પક્ષ હોવાના કારણે રિટ અરજદારોને વર્તમાન રિટ અરજી દાખલ કરવાનો કોઈ અધિકાર નથી, જેમાં ચૂંટણી યોજવા માટે પ્રતિવાદી અધિકારીઓ સામે નિર્દેશો માંગવામાં આવ્યા છે.

૪૧. પ્રતિવાદી નંબર ૪ બેંક એ અધિનિયમ દ્વારા સંચાલિત એક નિર્દિષ્ટ સોસાયટી છે અને તેની ચૂંટણીઓ ગુજરાત નિર્દિષ્ટ સહકારી મંડળીઓની સમિતિ નિયમો, ૧૯૮૨ (ટૂંકા નિયમો) હેઠળ યોજાય છે. ચૂંટણી યોજવાની એક અલગ રીત છે, જેમાં પ્રતિવાદી નંબર ૪-બેંકની વ્યવસ્થાપન સમિતિની ચૂંટણી યોજવાની સત્તા કલેક્ટરને આપવામાં આવે છે, એટલે કે અહીં પ્રતિવાદી નંબર ૨ ને.જો કે, ચૂંટણીની જાહેરાતને આગળ વધારવા માટે પ્રતિવાદી નંબર ૨ એટલે કે કલેક્ટર દ્વારા કોઈ કાર્યવાહી કરવામાં આવે તે પહેલાં, પ્રતિવાદી નંબર ૪-બેંક તરફથી, ખાસ કરીને, મતવિસ્તારના સીમાંકન અને ચૂંટણીના હેતુ માટે મતદાર યાદી તૈયાર કરવા સંબંધિત નિયમોના અનુક્રમે નિયમ ૩ એ અને નિયમ ૪ માં નિર્ધારિત પ્રક્રિયાને અનુસરવાની ફરજ છે.

૪૨. સમિતિનો કાર્યકાળ ૨૮મી એપ્રિલ, ૨૦૨૦ના રોજ સમાપ્ત થયો હતો અને ગુજરાત સહકારી મંડળી અધિનિયમ, ૧૯૬૧ (ટૂંકમાં 'અધિનિયમ') ની કલમ ૧૪પસી અનુસાર ચૂંટણી તેના એક મહિના પહેલાં એટલે કે ૨૮મી માર્ચ, ૨૦૨૦ના રોજ યોજવી જરૂરી છે. નિયમોના અનુક્રમે નિયમ ૩એ અને નિયમ ૪ હેઠળ સૂચવવામાં આવેલી ઔપચારિકતાઓ પૂર્ણ કર્યા પછી, પ્રતિવાદી નંબર ૪ બેંક ચૂંટણી યોજવા માટે અનુક્રમે જિલ્લા કુલસચિવ અને કલેક્ટરને ચૂંટણી માટેની દરખાસ્ત મોકલવા માટે બંધાયેલી છે. જો કે, નિયમ ૬ (૨), નિયમ ૬ (૪) હેઠળ પૂરા પાડવામાં આવેલા સમયગાળાને ધ્યાનમાં રાખીને, નિયમ ૧૬ સાથે

વાંચવામાં આવે છે, આ દરખાસ્ત ચૂંટણી થવાની તારીખના ઓછામાં ઓછા ૬૦ દિવસ પહેલાં, એટલે કે ૨૮ જાન્યુઆરી, ૨૦૨૦ ના રોજ અથવા તે પહેલાં મોકલવી જરૂરી છે અને તે નિર્વિવાદપણે વર્તમાન કેસમાં કરવામાં આવ્યું નથી. જો પ્રતિવાદી નંબર ૪ બેંક સમયસર ચૂંટણી યોજવા માટે પૂરતી ગંભીર હોત, તો તેઓ ઉપરોક્ત સમયમર્યાદામાં ઉપરોક્ત દરખાસ્ત મોકલી શક્યા હોત અને પછી ચૂંટણી ૨૮મી માર્ચ, ૨૦૨૦ પહેલાં કોઈપણ સમયે પૂર્ણ થઈ શકી હોત. ભલે લોકડાઉનને કારણે એવું માનવામાં આવે. મૂળરૂપે ૨૮મી એપ્રિલ, ૨૦૨૦ના રોજ સમાપ્ત થનારી સમિતિની મુદત રાજ્ય સરકારના ૨૪મી એપ્રિલ, ૨૦૨૦ના જાહેરનામા દ્વારા ૩૧મી જુલાઈ, ૨૦૨૦ સુધી લંબાવવામાં આવી છે, તે કિસ્સામાં, જે સોસાયટીને ચૂંટણીની તારીખના ઓછામાં ઓછા ૬૦ દિવસ પહેલાં દરખાસ્ત મોકલવાની જરૂર હતી, તેણે તાજેતરમાં ૪ ૨૨મી જુલાઈ, ૨૦૨૦ના રોજ પત્ર દ્વારા મોકલી છે (સોગંદનામા-ઈન-રિપ્લાયના પાન ૭૧ પર પરિશિષ્ટ-આરૂ૩ પર રજૂ કરાયેલ), અને તે ૨૩મી જુલાઈ, ૨૦૨૦ના રોજ જિલ્લા રજિસ્ટ્રારની કચેરીને પ્રાપ્ત થયો હતો. તેને ધ્યાનમાં રાખીને, પ્રતિવાદી નંબર ૪ બેંક સમયની અંદર અનુક્રમે નિયમ ૩ એ અને નિયમ ૪ ની જોગવાઈઓનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળ રહી હોવાનું કહી શકાય.

૪૩. રાજ્ય સત્તાવાળાઓ માત્ર મતવિસ્તારની સૂચિને અંતિમ સ્વરૂપ આપ્યા પછી અને પ્રતિવાદી નંબર ૪ બેંકના અંતે મતદારોની ચૂંટણી દરખાસ્તની પ્રાપ્તિ

સાથે સંબંધિત છે. જે ૨૩મી જુલાઈ, ૨૦૨૦ના રોજ પ્રથમ વખત પ્રાપ્ત થયું હતું. ચૂંટણીની તારીખના ઓછામાં ઓછા ૬૦ દિવસ પહેલા ચૂંટણી પ્રસ્તાવ પ્રાપ્ત થયા પછી જ ચૂંટણી હાથ ધરવા માટેની મશીનરી કાર્યરત થાય છે. તેથી, સમયબદ્ધ રીતે પ્રક્રિયા પૂર્ણ કરવી એ પ્રતિવાદી નંબર ૪ બેંકની ફરજ હતી, જે વર્તમાન કેસમાં કરવામાં આવી નથી.

૪૪. કાયદાની કલમ ૭૪ડીની અગાઉની તેમજ હાલની જોગવાઈઓનો ઉલ્લેખ કરવો યોગ્ય રહેશે. જે અમુક સંજોગોમાં કસ્ટોડિયનની નિમણૂક સાથે સંબંધિત છે. આ સાથે, કાયદાની કલમ ૭૪સી (૨) (iv) ની જોગવાઈઓ પણ નોંધ લેવા પાત્ર છે:

કાયદાની કલમ ૭૪ડીની અગાઉની જોગવાઈઓ

"૭૪-ડી. અમુક સંજોગોમાં સંરક્ષકની નિમણૂક:-

(૧) ગુજરાત સહકારી મંડળીઓ (સુધારા) વટહુકમ, ૧૯૮૨ (૧/૧૯૮૨) ના પ્રારંભની તરત પહેલાં અસ્તિત્વ ધરાવતી સોસાયટી સહિત કોઈ પણ સોસાયટીના સંબંધમાં, વ્યવસ્થાપનની નવી સમિતિ, કોઈપણ કારણોસર, આવી સોસાયટીની વ્યવસ્થાપન સમિતિના સભ્યોની મુદતની સમાપ્તિ પહેલાં ચૂંટાયેલી નથી (કલમ ૮૦-A માં ઉલ્લેખિત સમિતિ ન હોય અથવા કાર્યરત ન હોય તેવી ચૂંટાયેલી હોય, તો કુલસચિવ લેખિત આદેશ દ્વારા, નવી વ્યવસ્થાપન સમિતિની પસંદગી ન

થાય ત્યાં સુધી અથવા કેસ હોય તે પ્રમાણે કામગીરી શરૂ ન થાય ત્યાં સુધી સોસાયટીના સંરક્ષક તરીકે કોઈ વ્યક્તિ અથવા વ્યક્તિઓની સમિતિની નિમણૂક કરી શકે છે.

(૧-એ) કુલસચિવ બે મહિનાના સમયગાળામાં આવી સમિતિની ચૂંટણી કરાવશે અને તે સમયગાળાની સમાપ્તિ પહેલાં સમિતિની રચના કરવામાં આવશે.

(૨) આમ નિયુક્ત કરાયેલ સંરક્ષક રહેશે. કુલસચિવના નિયંત્રણ અને તેઓ સમયાંતરે આપે તેવી સૂચનાઓને આધીન રહીને, સમિતિના તમામ અથવા કોઈપણ કાર્યોનો ઉપયોગ કરવાની સત્તા ધરાવે છે. અને સમાજના હિતમાં જરૂરી હોય તેવા તમામ પગલાં લેવા.

(૩) જ્યારે આવા સંરક્ષક દ્વારા સમાજની બાબતો હાથ ધરવામાં આવે છે તે સમયગાળા દરમિયાન સંરક્ષક દ્વારા કરવામાં આવેલા અથવા કથિત રીતે કરવામાં આવેલા તમામ કાર્યો વ્યવસ્થાપનની નવી સમિતિ માટે બંધનકર્તા રહેશે.

૧૦/૦૪/૨૦૧૫ ની અસર સાથે કાયદાની કલમ ૭૪D ની હાલની જોગવાઈઓ

"૭૪ડી. અમુક સંજોગોમાં કસ્ટોડિયનની નિમણૂક.

(૧) ગુજરાત સહકારી મંડળીઓ (સુધારા) અધિનિયમની શરૂઆત પહેલાં તરત જ અસ્તિત્વ ધરાવતી સોસાયટી સહિત કોઈપણ સોસાયટીના સંદર્ભમાં. ૨૦૧૫ (ગુજરાત ૧૨/૨૦૧૫), વ્યવસ્થાપનની

નવી સમિતિ કોઈપણ કારણોસર હોય છે, જે આવી સોસાયટીની વ્યવસ્થાપન સમિતિના સભ્યોના હોદ્દાની મુદત પૂરી થાય તે પહેલાં ચૂંટાયેલી નથી અથવા ત્રણ મહિનાના સમયગાળામાં કાર્યરત ન હોય તેવી ચૂંટાયેલી છે (કલમ ૮૦એ માં ઉલ્લેખિત સમિતિ નથી). સક્ષમ અદાલતના આદેશના કારણ સિવાય કે જેના કારણે આવી ચૂંટણી યોજાઈ શકી ન હતી અથવા વ્યવસ્થાપન સમિતિ કામ કરવાનું શરૂ કરી શકી ન હતી, નોંધણી અધિકારી લેખિત આદેશ દ્વારા એક વર્ષના સમયગાળા માટે અથવા વ્યવસ્થાપનની નવી સમિતિની પસંદગી ન થાય ત્યાં સુધી અથવા સોસાયટીના સંરક્ષક માટે કોઈ વ્યક્તિ અથવા વ્યક્તિઓની સમિતિની નિમણૂક કરશે. જેમ કેસ હોઈ શકે તેમ, કામ કરવાનું શરૂ કરે છે.

(૨) કસ્ટોડિયન એક વર્ષના સમયગાળામાં આવી સોસાયટીની ચૂંટણી યોજવાની વ્યવસ્થા કરશે અને તે સમયગાળો પૂરો થાય તે પહેલાં સમિતિની રચના કરવામાં આવશે.

(૩) આ રીતે નિયુક્ત કસ્ટોડિયન, કુલસચિવના નિયંત્રણ અને તે સમયાંતરે આપે તેવી સૂચનાઓને આધીન રહીને, સમિતિના તમામ અથવા કોઈપણ કાર્યોનો ઉપયોગ કરવાની અને સમાજના હિતમાં જરૂરી હોય તેવા તમામ પગલાં લેવાની સત્તા ધરાવશે.

(૪) જ્યારે આવા કસ્ટોડિયન દ્વારા સોસાયટીની બાબતો હાથ ધરવામાં આવે છે તે સમયગાળા દરમિયાન કસ્ટોડિયન દ્વારા કરવામાં આવેલા અથવા કથિત રીતે કરવામાં આવતા તમામ કાર્યો, મેનેજમેન્ટની નવી સમિતિ માટે બંધનકર્તા રહેશે.

કાયદાની કલમ ૭૪સી ની જોગવાઈઓ.

(iv) વ્યવસ્થાપન સમિતિના ચૂંટાયેલા સભ્યો અને તેના હોદ્દેદારો તેમની મુદત પૂરી થવાની તારીખે હોદ્દો સંભાળવાનું બંધ કરશે.”

૪૫. ઉપરોક્ત જોગવાઈઓ પરથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે અગાઉની જોગવાઈઓમાં કસ્ટોડિયનની નિમણૂક રજિસ્ટ્રારની વિવેકબુદ્ધિ પર હતી, જ્યારે ૧૦મી એપ્રિલ, ૨૦૧૫થી અમલમાં આવેલી હાલની જોગવાઈઓ હેઠળ, બે સંજોગોમાં કસ્ટોડિયનની નિમણૂક કરવાની ફરજ રજિસ્ટ્રાર પર મૂકવામાં આવી છે. પ્રથમ, જ્યાં વ્યવસ્થાપનની નવી સમિતિ, કોઈપણ કારણોસર, વ્યવસ્થાપન સમિતિના સભ્યોની મુદત પૂરી થાય તે પહેલાં ચૂંટાયેલી ન હોય અને બીજું, સમિતિના સભ્યો ચૂંટાયા હોવા છતાં, ત્રણ મહિનાના સમયગાળામાં કામગીરી શરૂ કરી શકતા ન હતા. વધુમાં, વિધાનસભાનો આદેશ છે કે ચૂંટાયેલા સભ્યો તેમની મુદતથી આગળ ન ચાલી શકે અને તેમની મુદત પૂરી થતાં તેઓ તેમના હોદ્દા પર રહેવાનું બંધ કરી દેશે.

૪૬. ઉપરોક્ત સંદર્ભમાં, અમે **બનાસકાંઠા જિલ્લા સહકારી દૂધ ઉત્પાદન સંઘ લિમિટેડ વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય**ના કેસમાં આ અદાલતના વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશના નિર્ણયનો ઉલ્લેખ કરી શકીએ છીએ, જે ૩જી નવેમ્બર, ૨૦૧૫ના રોજ નક્કી કરવામાં આવેલા વિશેષ નાગરિક અરજી નંબર ૧૪૯૪૮/૨૦૧૫ માં રેન્ડર કરવામાં આવ્યો છે, વધુ ખાસ કરીને, તેમાં અનુક્રમે પેરા-૩ અને ૨૭;

'૩.પ્રથમ અરજીનો અરજદાર નિર્દિષ્ટ સમાજ છે.અરજદાર સંઘની ચૂંટણી માટે સમયપત્રક તૈયાર કરવા માટે દિશા માંગતી પ્રાર્થનાઓ સાથે શરૂઆતમાં પ્રથમ અરજીને પ્રાધાન્ય આપવામાં આવે છે.જો કે, અરજી પેવિંગ, ગુજરાત સહકારી મંડળી અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ('અધિનિયમ') ની કલમ ૭૪-ડી હેઠળ સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને કસ્ટોડિયનની નિમણૂક માટે ૨૧/૮/૨૦૧૫ તારીખનો આદેશ જારી કરવામાં આવ્યો હતો અને આવા આદેશના આધારે, કસ્ટોડિયનએ અરજદાર સંઘનો હવાલો સંભાળ્યો હતો.તેથી, બીજી અરજી સોસાયટીની વ્યવસ્થાપન સમિતિના સભ્યો દ્વારા કસ્ટોડિયનની નિમણૂકના આદેશને પડકારતી દાખલ કરવામાં આવે છે.આવા વિકાસને ધ્યાનમાં રાખીને, વિદ્વાન વકીલ શ્રી પી. એસ. ચંપાનેરીએ અદાલત સમક્ષ જાહેરાત કરી હતી કે કસ્ટોડિયનની નિમણૂકના આદેશને બીજી અરજીના અરજદારો દ્વારા પડકારવામાં આવ્યો હોવાથી, પ્રથમ અરજી અરજીમાં કરવામાં આવેલી મૂળ વિનંતીઓ સુધી મર્યાદિત હોવી જોઈએ જે સંબંધિત પ્રતિવાદીઓને અરજદાર સંઘની ચૂંટણી માટે દરેક તબક્કાની સમયપત્રક તૈયાર કરવા માટે નિર્દેશ આપે છે.

૨૭. કાયદાની કલમ ૭૪-સી (૨) સાથે કલમ ૭૪-ડી વાંચીને, જે બહાર આવે છે તે એ છે કે ચૂંટાયેલા સભ્યો કાર્યકાળની સમાપ્તિ પર, નવી ચૂંટાયેલી સમિતિની અનુપલબ્ધતા પર અથવા જો ઉપલબ્ધ હોય પરંતુ કાર્યરત ન હોય તો, તેમના હોદ્દા પર રહેવાનું બંધ કરી દેશે, તેથી રજિસ્ટ્રારે કસ્ટોડિયનની નિમણૂક કરવી પડશે.તેથી, જો હાલની ચૂંટાયેલી સંસ્થાની મુદત પૂરી થાય તે પહેલાં ચૂંટણી યોજવા માટે વૈધાનિક સત્તામંડળો તરફથી ભૂલો હોય તો પણ, તે રજિસ્ટ્રાર માટે કસ્ટોડિયનની

નિમણૂક ન કરવાનો આધાર નહીં હોય અને જો આ સંદર્ભમાં, કલમ ૭૪-ડીમાં "કોઈપણ કારણોસર" શબ્દસમૂહ જોવામાં આવે તો, રજિસ્ટ્રાર નવી સમિતિ માટે ચૂંટણી ન યોજવાના કારણથી ચિંતિત નથી. શ્રી ઠાકુરે ધ્યાન દોર્યું હતું કે ચૂંટાયેલા સભ્યોની મુદત પૂરી થાય તે પહેલાં જ ચૂંટણી પ્રક્રિયા શરૂ થઈ ગઈ હતી અને મતદાર સૂચિને અંતિમ સ્વરૂપ આપવાનો તબક્કો પણ સમાપ્ત થઈ ગયો હતો, જેમાં ચૂંટાયેલી સંસ્થાની મુદત પૂરી થવાના ઓછામાં ઓછા ૧૦ દિવસ પહેલાં ચૂંટણી યોજવા માટે પૂરતો સમય બચ્યો હતો, જો કે કસ્ટોડિયનની નિમણૂક કરવાના સ્પષ્ટ ઇરાદા સાથે, કાર્યકાળ સમાપ્ત થવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી અને હવે પણ સોગંદનામા મુજબ, સંબંધિત અધિકારીઓ દ્વારા ચૂંટણી પ્રક્રિયા પૂર્ણ કરવા માટે વધુ ચાર મહિનાનો સમય માંગવામાં આવ્યો છે. શ્રી ઠાકુરે રજૂઆત કરી હતી કે વૈધાનિક સત્તાવાળાઓ તરફથી આ પ્રકારનું વર્તન દર્શાવે છે કે કેસની હકીકતોમાં, કલમ ૭૪-ડી હેઠળની સત્તાઓનો દુરુપયોગ માત્ર ચૂંટાયેલા સભ્યોને હાંકી કાઢવા માટે કરવામાં આવે છે અને સોસાયટીને તેના સભ્યો દ્વારા કામ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવતી નથી. જો કે, વાજબી સમયની અંદર ચૂંટણી ન યોજવા માટે ઇરાદાપૂર્વક અથવા અન્યથા આવી ભૂલો ચોક્કસ સમય મર્યાદામાં ચૂંટણી યોજવા માટે જરૂરી નિર્દેશો જારી કરવા માટે ધ્યાનમાં લઈ શકાય છે, પરંતુ તે કાયદાની કલમ ૭૪-ડી હેઠળ કસ્ટોડિયનની નિમણૂક ગેરકાયદેસર હોવાનું માની શકાય નહીં."

૪૭. નિયમોના અનુક્રમે નિયમ ૬ (૨), નિયમ ૬ (એ) અને નિયમ ૧૬ સાથે વાંચી શકાય તેવી કાયદાની કલમ ૧૪૫સીની ઉપરોક્ત ઉલ્લેખિત જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને, પ્રતિવાદી નંબર ૪-બેંકને સમયબદ્ધ રીતે મતવિસ્તારની સૂચિ

અને મતદારોની સૂચિને અંતિમ સ્વરૂપ આપવાની પ્રક્રિયા પૂર્ણ કરવા માટે વૈધાનિક રીતે બંધાયેલ હોવાનું કહી શકાય, જે નિર્વિવાદપણે વર્તમાન કેસમાં કરવામાં આવી નથી.આવા સંજોગોમાં, કાયદાની કલમ ૭૪ડી સાથે વાંચવામાં આવેલી કલમ ૭૪સી (૨) (iv) ની જોગવાઈઓ અનુસાર, રજિસ્ટ્રારે કસ્ટોડિયનની પ્રતિવાદી નંબર ૪-બેંકની મેનેજિંગ કમિટીના ચૂંટાયેલા સભ્યો તરીકે નિમણૂક કરવી પડશે અને તેના પદાધિકારીઓ તેમની મુદત પૂરી થવાના દિવસે એટલે કે ૩૧મી જુલાઈ, ૨૦૨૦ના રોજ હોદ્દો સંભાળવાનું બંધ કરી દેશે.

૪૮. વિદ્વાન મહાધિવક્તા શ્રી ત્રિવેદીએ રજૂઆત કરી હતી કે કસ્ટોડિયનની નિમણૂક પ્રતિવાદી નંબર ૪-બેંક, તેના સભ્યો અને મોટા પ્રમાણમાં જનતાના એકંદર હિતમાં હશે.

૪૯. જો કે, કેસની વિચિત્ર હકીકતો અને સંજોગોમાં, ઉપર ચર્ચા કર્યા મુજબ, અમારો મત છે કે કસ્ટોડિયનની નિમણૂક ન થઈ શકે અને બેંકની બાબતોનું સંચાલન કરવાની હાલની વ્યવસ્થા ચાલુ રહેવી જોઈએ.

૫૦. અમે નીચેના નિર્દેશો સાથે વિશેષ નાગરિક અરજી નંબર ૨૨૭૪૨/૨૦૧૯ નો નિકાલ કરીએ છીએ;

(I) પ્રતિવાદી બેંકની ચૂંટણી ચાર મહિનાના સમયગાળામાં યોજાશે કારણ કે વિદ્વાન મહાધિવક્તા શ્રી કમલ ત્રિવેદીએ નિવેદન આપ્યું છે કે ચૂંટણી ત્રણ મહિનામાં યોજાશે, તેમ છતાં, અમે છીએ ચાર મહિનાનો સમય આપો.

(II) નવી વ્યવસ્થાપન સમિતિની ચૂંટણી ન થાય ત્યાં સુધી બેંકની બાબતોનું સંચાલન કરવાની હાલની વ્યવસ્થા ચાલુ રહેશે, જો કે, ૧લી ઓગસ્ટ, ૨૦૨૦થી વર્તમાન વ્યવસ્થાપન સમિતિ દ્વારા કોઈ નીતિગત નિર્ણય લેવામાં આવશે નહીં, જો કે, રોજિંદી બાબતોનું સંચાલન કરવામાં આવશે. કોઈ નીતિગત નિર્ણય લેવાથી ઉભી થતી કોઈ પણ પરિસ્થિતિના કિસ્સામાં, તે સહકારી મંડળીઓના કુલસચિવની યોગ્ય મંજૂરી પછી હશે.

૫૧. મુખ્ય બાબતમાં પસાર કરાયેલા આદેશને ધ્યાનમાં રાખીને, પક્ષમાં જોડાવા માટેની નાગરિક અરજી પણ ટકી નથી અને તે મુજબ તેનો નિકાલ કરવામાં આવે છે.

(મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ વિક્રમ નાથ)

(ન્યાયમૂર્તિ જે. બી. પારડીવાલા)

વિષય : ગુજરાત સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ હેઠળ જામનગર જિલ્લા
સહકારી બેંક લિમિટેડની વ્યવસ્થાપન સમિતિના ચૂંટાયેલા સભ્યોના કાર્યકાળ
તથા નવી ચૂંટણી યોજવા સંબંધિત વિવાદ અંગેનો ચુકાદો

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.